

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Helen Einama

**RAAMATUPIDAJA KUTSE-EETIKA KOODEKSI
RAKENDAMINE EESTI RAAMATUPIDAJATE TÖÖS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Monika Nikitina-Kalamäe

Tallinn 2017

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud teiste autorite kõikidele töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Autor Helen Einama

.....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 142566TABB

Üliõpilase e-posti aadress : helen.einama@hotmail.com

Juhendaja lektor Monika Nikitina-Kalamäe

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ABSTRAKT	4
SISSEJUHATUS	5
1. RAAMATUPIDAJA ROLLI JA KUTSE-EETIKA KOODEKSI OLEMUS	7
1.1. Raamatupidaja roll.....	7
1.2. Raamatupidaja kutse-eetika koodeks.....	9
1.3. Finantspettuste kui eetika printsiipide eiramise olemus ning nende avastamine	13
2. RAAMATUPIDAJA KUTSE-EETIKA KOODEKSI JÄRGIMISE UURINGU METOODIKA JA ANALÜÜS	19
2.1. Raamatupidaja kutse-eetika koodeksi järgimise uuringu meetoodika ja valimi tutvustus	19
2.2. Raamatupidaja kutse-eetika koodeksi järgimise uuringu analüüs.....	23
KOKKUVÕTE	38
VIIDATUD ALLIKAD	40
SUMMARY	43
LISAD	45
Lisa 1. Küsitlus raamatupidaja kutse-eetika koodeksi teemal.....	45
Lisa 2. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eetika koodeksi teemal. Küsimuste 13-19 vastused	49
Lisa 3. Küsitluste vastuste korrelatsioonitabel	52
Lisa 4. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eetika koodeksi teemal. Küsimuste 1-4 vastused	53
Lisa 5. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eetika koodeksi teemal. Küsimus 5 vastused	55
Lisa 6. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eetika koodeksi teemal. Küsimus 6 vastused	58
Lisa 7. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eetika koodeksi teemal. Küsimuste 7-8 vastused	60

Lisa 8. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eetika koodeksi teemal. Küsimuste 9-11 vastused	62
Lisa 9. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eetika koodeksi teemal. Küsimus 12 vastused	65

ABSTRAKT

Töö pealkiri on: Raamatupidaja kutse-eeetika koodeksi rakendamine Eesti raamatupidajate töös

Ettevõtte finantsinfo on mõeldud ka välistarbijale, kes teeb vastavalt sellele otsuseid ja valikuid ja selletõttu on tähtis, et esitatud andmed oleksid ausad ning väljendaksid ettevõtte kohta õiget informatsiooni. Tuleb aga ette olukordi, kus tegeletakse finantspettusega, mis tähendab, et esitatav finantsinfo ei ole tõene. Raamatupidaja võib olla pettuses kaasosaline, kuid ei pruugi olla. Antud bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja, kas Eestis tegutsevate raamatupidajate tegevus on kooskõlas raamatupidaja kutse-eeetika koodeksiga ning kuidas nad käituvad eetilist dilemmat tekitavates olukordades, mis võivad esineda raamatupidaja töös. Eesmärgi täitmiseks tehti küsitlus. 71,3% küsitluses osalejatest oli lugenud raamatupidaja kutse-eeetika koodeksit ning 28,7% ei olnud. Vastajad hindasid oma teadlikkust koodeksist 5-pallilise Likert skaalal, kus suurim osa ehk 47,5% hindas oma teadlikkust koodeksist rahuldavaks ning 26,9% vastajatest pidas teadlikkust raamatupidaja kutse-eeetika koodeksist pigem kõrgeks. 11,2% vastajatest hindas teadlikkust väga madalaks ning pigem madalaks. 3,1% vastanutest hindas teadlikkust koodeksist väga kõrgeks. Keskmine teadlikkus küsitluses osalejate seas oli 2,99375. Kõrgema teadlikkusega osalejate vastused olid ühtsemad ja lähtusid raamatupidaja kutse-eeetika koodeksist, madalama teadlikkusega osalejate vastused olid laiemad. Tulemustest tuli esile ka see, et suur osa raamatupidamise ala töötajad ei tea, kas nende töökohal nõutakse kutse-eeetika tundmist. Küsitluses uuriti osalejate arvamusi eetilise käitumise kohta teatud olukordades. Neid võrreldes tuli ette vastustes nii sarnasusi kui ka erinevusi. Sarnaselt vastati olukordades, kus eetiline dilemma oli kergelt ära tuntav. Erinevused ilmnisid rohkem olukordades, kus selle eetilisuus või ebaeetilisuus polnud nii kergelt tuntav.

Võtmesõnad: kutse-eeetika koodeks, kutse-eeetika, raamatupidaja roll, finantspettused

SISSEJUHATUS

Raamatupidamine on kohustuslik osa ettevõttes, mis käsitleb ettevõtte finantsandmeid ja tegeleb dokumentide korrashoiuga, mis on vajalik ettevõtte tegevuse planeerimiseks ja otsuste tegemiseks. Kuna ettevõtte finantsinfo on mõeldud ka välistarbijale, kes teeb samuti vastavalt sellele otsuseid ja valikuid, siis on tähtis, et esitatud andmed oleksid ausad ning väljendaksid ettevõtte kohta tõest informatsiooni. Selleks on vaja pädevat raamatupidajat. Tuleb ette mitmeid olukordi, kus tekivad eetilised dilemmad ja võidakse käituda ebaeetiliselt, mis omakorda võib kaasa tuua näiteks finantsinfo ebatõese kajastamise, sest neid moonutatakse eesmärgiga näidata ettevõtte seisuga paremana, kui see tegelikult on. Finantspettused tekitavad küsimusi, kui suur on raamatupidajate roll nendes. Raamatupidaja võib olla pettuses kaasosaline, kuid võib olla ka olukordi, kus raamatupidaja pettust ise ei märkagi. Üheks abivahendiks pettuste vähendamisel on raamatupidaja kutse-eetika kodeks, mille tundmine võib aidata pettustega kaasa minemise määra vähendada, sest inimesed on teadlikumad sellest, mis on eetiline ning mis mitte. Kuna inimesed ning nende arusaamad on erinevad, võib ette tulla ka olukordi, kus sama kutse-eetika kodeksi sätte tõlgendamine erineb mõningal määral.

Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja, kas Eestis tegutsevate raamatupidajate tegevus on kooskõlas kutse-eetika kodeksiga ning kuidas nad käituvad eetilist dilemmat tekitavates olukordades, mis võib esineda raamatupidaja töös.

Bakalaureusetöö uurimisküsimused on:

- Milline on raamatupidaja roll ?
- Milline on raamatupidaja arusaam raamatupidaja kutse-eetika kodeksist?
- Kuidas käitub raamatupidaja, kui teda proovitakse kaasata pettusesse?

Töö aluseks on raamatupidaja kutse-eetika kodeks, mujal maailmas läbi viidud uuringute tulemused ning varasematel aastatel koostatud lõputööd. Töö eesmärgi täitmiseks viidi lisaks läbi ka küsitlus, mille abil uuriti Eestis raamatupidamise ala töötajate teadmisi kutse-eetika kodeksist ning, kuidas nemad käituksid teatud olukordades.

Töö esimeses peatükis kirjeldatakse raamatupidaja rolli, tutvustatakse raamatupidaja kutse-eeskiri koodeksi ning kirjeldatakse finantspettuste olemust, nende avastamise viise ning esitatakse ka näited.

Töö teises peatükis tutvustatakse küsitlust ja meetodikat ning ühtlasi küsitluses osalejaid, tuues välja profiilküsimuste vastused. Seejärel esitatakse ning analüüsitakse ka teiste küsimuste vastuseid, millele on osalejad vastanud, et näha, kas tuleb esile seoseid järelduste tegemiseks.

1. RAAMATUPIDAJA ROLLI JA KUTSE-EETIKA KOODEKSI OLEMUS

1.1. Raamatupidaja roll

Raamatupidamine on kogum reeglitest ja meetoditest, mille alusel kogutakse, liigitatakse ning võetakse kokku organisatsiooni finantsandmed ja majandusinfo aruannetena, mis esitatakse asjaosalistele otsuste tegemiseks (Meymandi, Rajabdoory, Asoodeh, 2015). Kutseline raamatupidaja on füüsiline isik, kes on saanud erialase väljaõppe või omab raamatupidaja kutsetunnistust ja tegutseb oma kutsealal, sõltumata tegutsemise või lepinguvormist (Raamatupidaja kutse-eetika koodeks, 2003).

Töötajal on oma töös kohustus täita tööandja poolt antud seaduslikke korraldusi, mis on seotud töölepingus kokkulepitud ülesannetega. Töötajal ei ole aga kohustust täita tööandja antud korraldusi, mis ei ole seotud töölepingu, kollektiivlepingu või seadusega. (Seinberg, Salumets, 2015)

Raamatupidaja töö on tähtis tõese informatsiooni esitamiseks äriotsuste langetamiseks ning turu aktiivsuse ja majandusliku elujõulisuse säilitamiseks. (Stuart, I., Stuart, B., Pedersen, 2014, 3) Arvestusspetsialistide kohustus on korraldada raamatupidamist nii, et oleks tagatud aktuaalse, olulise, objektiivse ja võrreldava informatsiooni saamine organisatsiooni finantsseisundist ja majandustulemusest. Nende ülesannete hulka kuuluvad ka majandustehingute dokumenteerimine, algdokumentide kirjendamine raamatupidamisregistrites, majandusaasta aruande koostamine ja esitamine ning raamatupidamise dokumentide säilitamine. (Raamatupidamise seadus, §4)

Sõltuvalt riigist võivad raamatupidaja rollid ettevõtetes erineda, sest riikidel on omad tavad ja juhtidel on kujunenud välja seisukohad raamatupidaja funktsioonist. Riigiti võib erineda rõhuasetus, sest mõndade ülesannetega võidaks mõnes riigis tegeleda suuremas mahus

ja teistes väiksemas ning vastupidi. (Ottoson, 2015) Tulenevalt majanduse ja tehnoloogia arengust on loogiline, et ka raamatupidaja roll on seetõttu pidevas muutumises.

Raamatupidaja on Eesti ettevõtetes töötaja, kellel tuleb tegeleda mitmesuguste ülesannetega ja tema roll on laiem kui lihtsalt arveametnikuks olemine. Vähe on ettevõtteid, kus raamatupidaja puutuks kokku ainult mõne üksiku ülesandega. Raamatupidajad on oma ettevõttes ka juhtidele nõuandjad. Raamatupidaja rolli kohta teinud uuringus toob Ottoson välja, et raamatupidamisarvestusele kulutavad raamatupidajad kõige suurema osa oma tööajast ehk 40% ning raamatupidamisarvestusele koos maksuarvestuse ning välise aruandlusega kulub 63% tööajast. Ligikaudu viiendik tööajast kulutatakse aga juhtimisarvestusele ning juhtkonna otsuste langetamist toetavatele tegevustele. Enamik Eesti ettevõtetes töötavatest raamatupidajatest valmistavad juhtidele ette dokumente, aruandeid, kalkulatsioone ning tasuvusarvutusi, mida juhtidel on võimalik kasutada erinevate otsuste langetamiseks. Väiksema töötajate arvuga ettevõtetes annavad raamatupidajad otsuste langetamiseks ka nõu. Kui raamatupidaja on ettevõttes ainus finantsvaldkonna töötaja, siis tuleb tal tegeleda rohkem juhtimisarvestuse ning juhtkonna otsuste langetamist toetavate tegevustega, kui aga raamatupidajale lisaks töötab ettevõttes ka teisi finantsvaldkonna töötajaid, siis tegeleb ta juhtimisarvestuse ja juhtkonna otsuste langetamist toetavate tegevustega vähem. (Ottoson, 2015)

Ettevõttes võib tekkida olukordi, kus raamatupidajad on seotud pettustega, muutes aruannetes informatsiooni, mis näitab ettevõtte olukorda. Esile on tulnud finantsmaailas erinevaid skandaale, kus raamatupidajad jätsid esitamata ausa ja asjakohase informatsioon ettevõtte majandustulemuste kohta ning kui audiitorid seda ei avasta ning pettust ei tuvastata, saavad aktsionärid valet informatsiooni ettevõtte kohta, mille põhjal nad teevad otsuseid näiteks investeeringute tegemisel või laenu andmisel. (Stuart, I., Stuart, B., Pedersen, 2014, 4)

Raamatupidaja võib pettust takistada pärast selle avastamist. Raamatupidaja võib olla aktiivsem pettuste avastamisel ning vähem altim petma, kui teda motiveerida hea töökeskkonnaga ja näiteks erinevate boonustega, mis on võimalik saada positiivsete töötulemuste eest. See aga ei aita olukorras, kus neid pettustele mõjutavad juhid.

1.2. Raamatupidaja kutse-eetika koodeks

Eetika puudutab ratsionaalset mõtlemist, mis suunab inimeste tegevust vastavalt nende hinnangule, mis on õige ja vale, hea ja halb (Farrell, Cobbi, 2001). Tihti kasutatakse sünonüümidena mõisteid eetika ja moraal. Täpsemalt aga moraal kujutab endast väärtusi ja uskumusi selle kohta, mis on õige ja vale, hea ja halb, õiglane ning ebaõiglane ja eetika on moraalit uurimine, põhjendamine ning kriitiline analüüsimine. (Amstutz, 2013) Eetika on mitmekülgne teema ning on eetilise ja ebaetilise käitumise kindlaks määramiseks on erinevad teooriad. See aga võib muuta ebaselgemaks arusaama, milline käitumine on teatud olukordades ikkagi eetiline. Ühiskonnad on kujundanud erinevad sotsiaalsed normid nagu näiteks õigusnormid või etikett, mida võib pidada õige käitumise raamiks või juhendiks. (Somerville, Wood, 2007) Inimestel on sisemine arusaam, mis on eetiline käitumine, kuid kui hakatakse defineerima eetikat, siis muutub olukord keerulisemaks, sest inimesi mõjutab nende isiklik kultuur ning sotsiaalsed ja professionaalsed väärtused, mida on raske täpsustada. Mõned inimesed peavad olulisemaks ühiskonna huve, teised aga iseseisvat indiviidi ning sellised erinevused vaatepunktides tekitavad arutelu eetikas. (Gaffikin, 2007)

Bebbington, J., Helliar, C. artiklis *Taking Ethics to Heart* tuuakse välja kolm võimalikku viisi, mille järgi saab otsustatada, kas tegu on eetiline või mitte. Esimeseks viisiks on tagajärje uurimine, sest tähtis on teo tagajärg. Seega kui teo tagajärg on positiivne, siis on ka tegu eetiline ning negatiivse tagajärje puhul on tegu ebaetiline. Teiseks viisiks on otsustamine motiivi alusel. See tähendab, et ka negatiivse tagajärjega tegu võib olla eetiline, kui teo motiiv on hea. Kolmas viis otsustamiseks, kas tegu on eetiline või mitte, on teo enda alusel. Mõned teod on iseenesest õiged või valed, mille puhul ei loe teo tagajärg ega motiiv. (Bebbington, Helliar, 2004)

Ühtse arusaama nimel on välja töötatud koodeks. Küll aga ei aita ainult koodeksiga nõustumisest teoorias, sellega peab nõustuma ka hinges. Seega peab raamatupidajatel koodeksi mõistmine ulatuma kaugemale koodeksist endast. (Gaffikin, 2007)

Filosoof Simon Blackburn on toonud välja tegurid, mis võivad ohustada eetikat. Seal hulgas on näiteks üldine ebausku eetikasse, kuid lisaks sellele ohustavad eetikat ka näiteks egoism ja isekus. Ühtlasi on ohtude hulgas toonud ta välja ka evolutsiooniteooria, kus käitatakse ainult enda huvides, sest tähtis on, et tugevaim jääb ellu. On ka olukordi, kus inimesi petetakse tegema ebaetilisid tegusid. Ametisse asuvad inimesed peaksid olema teadlikud mõjust

teistele ja üldiselt ühiskonnale ning pidama meeles, et professionaal on inimene, kes töötab avaliku huvi nimel. (Gaffikin, 2007)

Kutse-eetika on praktilise eetika haru, mis piirdub kindla elukutse eetikaga. Tavakodanikel ei pruugi olla piisavaid teadmisi teatud erialast ning kui ta ei suuda hinnata vastava professionaali nõuannete asjakohasust, on ta haavataval positsioonil. Seetõttu on ka eetikanoormid professioni tunnustega elukutsete juures tähtsad. (Eetikaveeb)

Rahvusvahelise Arvestusspetsialistide Föderatsiooni (IFAC – *International Federation of Accountants*) missioon on tugevdada ülemaailmset arvepidamise elukutset ning panustada majandusarengule, kehtestades kõrge kvaliteediga standardeid (Code of ethics..., 2006). Föderatsiooni eetikakomisjon koostas kutse-eetika koodeksi, mis määrab kindlaks elukutseliste arvestusspetsialistide kutse-eetika põhimõtted ning annab kõigile elukutselisele arvestusspetsialistidele raamistiku, et tagada kutse-eetika viie aluspõhimõtte rakendamine (Alver, J., Alver, L., 2011). Organisatsiooni kutse-eetika koodeks ei tohi olla vähem rangete standarditega, kui on kehtestatud IFAC-i koodeksis, kui ei ole vastuolusid seadustega (Code of ethics..., 2006). IFAC mudel on aluseks, mitmete riikide eetika-koodeksitele. Selle põhimõtted ja nõuded on baasiks teiste riikide koodeksitele, millele lisatakse vajadusel riigi omapoolsed elemendid. (Farrell, Cobbi, 2001).

Eesti Raamatupidajate Kogu (ERK) koostas Eesti raamatupidaja kutse-eetika koodeksi, mille koostamisel lähtuti Rahvusvahelise Arvestusspetsialistide Föderatsiooni (IFAC) eetikakomisjoni poolt välja antud Raamatupidajate Kutse-eetika koodeksist ning, mis on aluseks kõigile raamatupidajatele ja raamatupidamise konsultantidele nende kutsealases tegevuses. Eesti Raamatupidaja kutse-eetika koodeks sätestab põhiprintsiibid, mis on raamatupidaja elukutse jaoks vajalikud. (Raamatupidaja Kutse-eetika koodeks, 2003)

Kutse-eetika koodeks on koostatud eeldades, et eesmärgid ja põhimõtted kehtivad võrdselt kõigile raamatupidajatele, sõltumata tegutsemise valdkonnast ja vormist ning lepingu vormist. Raamatupidaja kutse-eetika koodeksi eesmärk on edendada raamatupidaja professioni eetilist kultuuri. Tulenevalt koodeksist on raamatupidaja elukutse eesmärgiks teha tööd vastavuses kutseala standarditega. (Raamatupidaja Kutse-eetika koodeks, 2003)

Koodeksis on välja toodud neli põhinõuet eesmärkide saavutamiseks. Nendeks on usaldusväärsus, kutsealane kompetentsus, kutsealase tegevuse kvaliteet ning ka kindlustunne. Raamatupidajate kutsealase tegevuse tarbijatel on kindlustunne kui raamatupidajate kutsealane

tegevus on reguleeritud vastava kutse-eetika nõuete raamistikuga. (Raamatupidaja Kutse-eetika koodeks, 2003)

Ühtlasi tuuakse välja koodeksi viis põhimõtet, millele tuleb tähelepanu pöörata: ausus, objektiivsus, erialane kompetentsus ja ajakohasus, usaldusväarsus ning professionaalne käitumine. Aususe põhimõtte sisuks on, et oma kutsealases tegevuses peab olema otsekohene ja aus. Objektiivsuse põhimõtte tähendab aga, et raamatupidaja peab olema erapooletu ning ei tohi lasta eelarvamustel, huvide konfliktil või teistel isikutel mõjutada objektiivsust. Erialane kompetentsus ja ajakohasus on põhimõtte, mis tähendab, et raamatupidaja peab kutsealast tegevust teostama kompetentselt ja hoolikalt ning tal on pidev kohustus hoida oma kutsealased teadmised ja oskused nõutaval tasemel. Usaldusväarsus on põhimõtte, et raamatupidaja peab tagama kutsealase tegevuse käigus saadud informatsiooni konfidentsiaalsuse ning ei tohi seda ilma vastava loata kasutada või avalikustada, välja arvatud, kui tal on selleks õigusaktidest tulenev kohustus. Lisaks on põhimõtteks ka professionaalne käitumine, sest raamatupidaja käitumine peab olema kooskõlas elukutse hea mainega ja ta peab hoiduma seda kahjustavatest tegudest. (Raamatupidaja Kutse-eetika koodeks, 2003)

Lisaks Eestile on IFACi poolt kehtestatud põhimõtetega eetikakoodeksi vastu võtnud enam kui sada riiki ning teisedki tegutsevad koodeksi kohandamisega endale sobivaks (Allen, Bunting, 2008). Soov on ühtlustada kutse-eetika koodeksit ülemaailmselt. Sellele aitavad kaasa riigid, kellel on võimu, et anda selleks korraldusi ja soovitusi praktikas. Ühtlustamisel võib tulla ette ka takistusi, mis on tingitud riikide ja piirkondade erinevusest. (Farrell, Cobbi, 2001) Riikide erinevusest võivad olla tingitud ka nende elanike eetilised valikud ja otsused finantsmaailmas (Branson, Chen, Anderson, 2015).

Raamatupidaja eetika roll on kindlustada infosüsteem, mis julgustaks ja toetaks ratsionaalsete otsuste tegemist. (Bonaci, Strouhal, 2012)

Eetika kava aitab muuta tugevamaks rühmatöö ning tõsta produktiivsust ja kooskõlastada töötajate käitumist väärtustega, mis on organisatsiooni juhtide arvates esikohal, sest tihti on märgata lahknevust organisatsioonis eelistatud väärtuste ning töötajate käitumisest peegelduvate väärtuste vahel. Pidevad arutelud väärtuste üle võivad suurendada rühmatöö moraali ning ausust töökohal. Kui töötajad tunnetavad järjepidevust enda väärtuste ning organisatsioonis nõutavate väärtuste vahel, siis töötavad nad suurema motivatsiooni ning jõudlusega. (Meymandi, Rajabdoory, Asoodeh, 2015)

Erinevaid uuringuid on tehtud eesmärgiga teada saada kutse-eetika koodeksi mõjust raamatupidajale, kui seda on õpitud koolis. *The Hastings Center* näiteks soovitas oma aruandes, et iga üliõpilane peaks süstemaatiliselt kokku puutama oma eriala eetika teooriaga ning ka eetika rakendamisega. Veel toodi aruandes välja, et minimaalne standard peaks olema ühe semestri pikkune kursus võimalusega rakendada oskusi praktikas. Raamatupidamise valdkonna õppureil oleks kasulik oskus tulevikuks võime tuvastada eetilist probleemi. Õppurid peaksid lisaks teooriale kokku puutama ka õpitud olukordadega praktikas. (Mccarthy, 1997)

Bonaci ja Strouhali uurimuses raamatupidaja eetika teemal tuuakse välja, et eetikanõuete õpetamist tuleb alustada haridustee algul, et koolitada välja eetiliselt tegutsevad spetsialistid. Leitakse, et kuna akadeemilise keskkonna tõttu peaks õppuritel olema taust, mis on loonud inimese eetilise baasi, siis raamatupidamise eetika õpetamine ei tohiks olla õppurite veenmine, et nad käituksid eetiliselt, vaid peaks tõstma nende teadlikkust eetilistest probleemidest ning arendama oskusi eetiliste probleemide lahendamiseks. (Bonaci, Strouhal, 2012) O'Leary avaldas artikli, kus ta käsitles eetika õpetamise viise ning selle positiivset mõju üliõpilastele. Ta tõi välja, et ülikoolid on muutnud õppekavasid, et õpetada üliõpilasi ära tundma ning toime tulema eetiliste probleemidega. (O'Leary, 2009) Kutse-eetika parem tundmine aitab ka vähendada, selle valesti tõlgendamist, mis aitab vähendada olukordi, kus enda arvates käitatakse eetiliselt, kuid tegelikult on käitumine ikkagi mingil põhjusel ebaeetiline.

Uuringutes, mis on tehtud avastamaks, kas üliõpilastel, kes on kokku puutunud kutse-eetikaga rohkem, teevad eetilisi otsuseid, tuleb aga esile see, et üliõpilased, kes on rohkem koodeksiga kokku puutunud, tunnevad eetikaprobleemi küll paremini ära, kuid sellegipoolest ei käitu alati eetiliselt (Fulmer, Cargile, 2001).

Laar, kes uuris kutse-eetika järgimist Eesti mikroettevõtetes, toob oma töös välja, et 82% küsitlusele vastajatest on lugenud raamatupidaja kutse-eetika koodeksit. Kuna IFAC-i eetikakoodeks eeldab, et tööandjad nõuavad oma töötajatelt eetikanõuete tundmist, siis on uuritud ka seda ning selgus, et enim nõutakse koodeksi tundmist raamatupidamisbüroodes, kus 68% vastajatest peab teadma eetikanõudeid. Selgus ka, et erasektori ettevõtetes ei nõuta pooltelt töötajatelt eetikanõuete tundmist ning eraettevõtjana töötavatest raamatupidajatest nõuab iseendalt koodeksis sätestatud nõuete tundmist 45%. (Laar, 2016) Raamatupidaja kutse-eetika koodeksi tundmise vähenemine nõuet võib suurendada kõrvalekaldumist eetilisest käitumisest, sest koodeksist ja selle sisust ei olda niivõrd teadlikud.

Liis Kurvits on uurinud raamatupidajate kutse-eeetika reeglite järgimisega seotud probleeme Eestis. Kurvits toob esile küsitluse andmete põhjal, et olukordi, mis võivad viia eeetika reeglite rikkumiseni raamatupidajate igapäeva töös, tihti ette ei tule. 78,2% uuringus osalenutest arvas, et selliseid olukordi esineb harva ning 7,3% arvas, et selliseid olukordi ei tule ette mitte kunagi. 14,6% valis vastuseks, et keerulisi olukordi tuleb ette tihti või väga tihti. Lisaks tuli esile, et erasektoris on selliseid situatsioone vastajate hinnangul rohkem, kui avalikus sektoris. Kurvitsa küsitluses vastanute hinnangul tekivad sellised olukorrad enim maksuküsimustes ning aruannete ja informatsiooni esitamises. (Kurvits, 2015)

Kutse-eeetika koodeksite loomine aitab ühtlustada inimeste arvamusi sellest, mis on eeetiline ja mis mitte, sest arusaamad eeetikast võivad inimestel erineda. Koodeksi olemasolu võib aidata ka olukorras, kus ilma selleta kaheldakse teo eeetilisuses. Ühtlasi võib selle olemasolu teha inimesed tähelepanelikumaks pettuste suhtes ning aitab pettuseid ära hoida.

1.3. Finantspettuste kui eeetika printsiipide eiramise olemus ning nende avastamine

Sertifitseeritud finantspettuste uurijate ühing (ACFE-Association of Certified Fraud Examiners) kasutab spetsiifilist liigitust pettuste jaoks, millega organisatsioonid võivad kokku puutuda. ACFE jaotab pettused kolme liiki: tahtlik finantsaruannetega manipuleerimine (näiteks ebaõigelt esitatud tulud); igasugune materiaalse või mittemateriaalse vara õigusvastane omandamine; korrupsioon (näiteks altkäemaksud, huvide konflikti varjamine, riisumine). (Ringkiri pettuse indikaatorite kohta..., 2009) Stanton toob välja finantspettuste kategooriad: pettuslikud finantsaruanded, varade seadusvastane omistamine või mõlemad. Pettuslikud finantsaruanded on olukorras, kus aruanded on eksitavad vale informatsiooni tõttu ning varade seadusvastane omistamine on olukorras, kus äri ressursid ei ole kasutuses nende kavatsatud eesmärgi nimel. (Stanton, 2012)

Kolm kõige suuremat pettuste valdkonda on varade mittesihipärane kasutamine, mille osakaal on 87% juhtudest. Korrupsioon ja huvide konflikt on 33% juhtudest ning finantsaruannetega seotud pettuste osakaal on 7% pettustest. Aruannetega seotud pettused toovad võrreldes teiste valdkondadega neli-viis korda suuremat rahalist kahju. (Pärl, 2017)

Pettuse põhjuseid on kolm, mille kohta kasutatakse ka väljendit „pettuse kolmnurk“. Kolmnurk koosneb võimalusest, õigustusest ning rahalisest survest või stiimulist. Võimalus tähendab seda, et isegi kui inimesel on olemas motiiv, peab tal olema enne antud võimalus selle tekkeks. Võimaluse võib anda näiteks lõtv sisekontrollisüsteem, mida parandab järelevalve ja kontroll, ülesannete lahusus, juhtkonna kinnitus ja süsteemide kontroll. „Pettuse kolmnurgas“ olev õigustus on olukorras, kus inimene võib oma tegevust iseenda silmis õigustada, näiteks, kui arvatakse, et nad on selle ära teeninud. Rahaline surve ja stiimul on vajaduse või ahnuse tegur. Ahnus võib tihti olla tugev ajend. Muu surve võib tuleneda ka näiteks isiklikest rahalistest probleemidest ja nõrkustest. (Ringkiri pettuse indikaatorite kohta..., 2009)

Ettevõtte seisukohalt loovad juhtkondade määratud eeskujud, eetilised normid ja käitumisreeglid keskkonna, kus töötajal on võimalus pidada oma tegu kas õigustatuks või mitte. Ettevõttes, kus töötaja tegutsemist ei panda piisavalt tähele, võib tal tekkida vabaduse tunne, mis võib esile kutsuda pettuse, sest mõeldakse, et miks peaks loobuma enda heaolu suurendamisest, kui keegi ei kontrolli. (Peetson, 2012)

Finantspettuste valdkonnas tehtud mitmetes uuringutes on avastatud, et finantspettuseid avalikustavad karismaatiliste veenmisvõimetega tugevad isiksused. Pettuste motivatsiooniks on tihti peale juhtide isiklik tulu ja kasu. Lisaks sellele motiveerib petma ka eelnevalt tehtud vigade peitmine. (Segal, 2016) Audiitorbüroo Õnne Kurvet on toonud oma koduleheküljel esile, et pettuste põhjusteks võivad olla tavapärasest erinevad pinged ettevõttes või väljastpoolt surve ettevõttele. Nende hulgas on näiteks majanduslangus tegevusharus ja sagenevad ebaõnnestumised, vähenevast kasumist või liiga kiirest laienemisprotsessist tingitud mittepiisav käibekapital, tulude kvaliteedi langus, tippjuhtidel on finantsraskusi või raamatupidamispersonalile avaldatav surve raamatupidamisaruannete koostamiseks ebaharilikult lühikese perioodi jooksul. (Audiitorbüroo Õnne Kurvet, 2017)

Pettuste ennetamisel saab määravaks „pettuse kolmnurga“ lõhkumine. Kolmnurga kolmest elemendist mõjutab tugev sisekontrollisüsteem kõige rohkem võimalusi ja seega on just see element, mida on kõige lihtsam kontrollida. (Ringkiri pettuse indikaatorite kohta..., 2009)

Majanduslik motiiv on pettuste kõige tavapärasem põhjus, kuid lisaks sellele esineb ka teisi põhjuseid nagu näiteks enesekesksus, ideoloogiad ja emotsioonid. Pettused organisatsioonis on tingitud pigem sisekontrolli puudumisest, mitte sellest, et see on nõrk. Ka

Simeunovic toob välja, et uuringud on näidanud, et pettuse kolmnurk võib aidata tuvastada töötajaid, kes panevad toime pettusi. (Simeunovic, Grubor, Ristic, 2016)

Pettusi võib üldjuhul olla raske avastada, sest juhatus, nõukogu ja omanikud ei märka ettevõttes esinevad motiive ja võimalusi. Üks võimalus pettuse riski määramiseks on näiteks ajurünnak, mille käigus tuleb arutada motiive, võimalusi ja survet, mis võivad ettevõttes esineda. Lisaks tuleks pettuse riski määramiseks arutada ka õiguslikke üleastumisi, maineriski ning infotehnoloogia mõju pettuse riskile. (Kann, Pärn, Ruut, 2009)

Pettuse olemusest lähtuvalt peaks pettuse riski väljaselgitamisel analüüsima töötajate käitumist, võimalikke motiive ning survet, ka nende rolli, vastutust ja pädevust. Lisaks peaks analüüsima erinevaid pettuse tüüpe ja nende võimalikku esinemist näitavad indikaatoreid. Oluline on analüüsida ka sisekontrollisüsteemi komponentide olemasolu või puudumist ettevõtte struktuuri, tegevuse, personalipoliitika, finantsarvestuse, seaduste ja muude õigusaktide kohaselt. Ka juhtkonna ja nõukogu rolli, eetilist käitumist ning suhtumist kontrolli tuleks analüüsida, et välja selgitada pettuse riski. Finantsaruandlusega seotud pettuste korral on riskide hindamisel ning sisekontrollisüsteemi ülesehitamisel mõistlik keskenduda tuludega seotud protseduuridele. (Kann, Pärn, Ruut, 2009) Ettevõtte peaks olema võimeline arendama ja järjepidevalt rakendama meetmeid, mis hoiaks ära erinevad finantspettused. Vargus on üks levinuim finantspettus, mis peaks seetõttu olema ka ettevõtte kontrollisüsteemi ülesehitamisel esmane risk, mille vähendamiseks tegeleda. (Peetson, 2012)

Pettusi avastatakse pigem kasutades *reactive* meetodeid, kus pettus avastatakse kui need on toimunud, mitte kasutades *proactive* ehk ennetavaid meetodeid. Pettuste ennetustegevused on abiks, kui on piisav kontroll ning sobilik töökultuur ning kõrgel tasemel ausus. (Simeunovic, Grubor, Ristic, 2016)

Pettuse avastamiseni võib viia näiteks loendamise, saldode ja tehingute kinnitamine kolmandate osapooltega, ülevaatused, vaatlemine, konkurentide tegevuste tulemuste võrdlemine eelnevatel perioodidel, info töötlemine ning järelepärimised. Oluliseks selle juures on, et juhtiv tasand toetaks ning juhendaks pettuste ennetamist ja avastamist. Juhtkonna ülesanne on tagada, et ettevõtte töötajad on teadlikud kohustusest ennetada ja avastada pettust. Sellele aitaks kaasa ka töötajate koolitamine pettuste ennetamiseks ja avastamiseks. Töötajatel peaks olema lihtne pettuste kahtlustest ette kanda, kuid konfidentsiaalsus peab olema garanteeritud, sest igasugusest kahtlusest teavitamine võib kahjustada töötajate suhteid või lõppeda teavitaja enda töökohakaotusega. (Kann, Pärn, Ruut, 2009) Pettuste edukaks

ennetamiseks peaksid töötajad aru saama, millised teod tööandja jaoks on pettused ning mis on nende tegude tagajärjed. Kui pettusega tegelemine on organisatsioonis avalikult taunitav tegu, millele järgneb näiteks töölepingu lõpetamine, väheneb pettuste toimepanemise tõenäosus. (Laanemets, 2013)

Ülle Pärl on oma artiklis: „Raamatupidamise roll pettuste avastamisel“ välja toonud, et kõige rohkem avastatakse pettusi vihjete abil ehk 43% kõigist avastatud pettustest. 14% pettustest avastavad kas juhid või siseaudiitorid, 7% pettustest avastatakse kogemata ning ainult ligikaudu 5% raamatupidamisandmete võrdlemise ning 3% välise auditeerimise abil. Raamatupidamise ja sisemise ja välise auditeerimise roll pettuste avastamisel võiks olla suurem, sest kolm kõige suuremat pettuste valdkonda on varade mittesihipärane kasutamine korrupsioon ja huvide konflikt ning finantsaruannetega seotud pettused. Tähtis on teada, kuidas luua süsteemi, mis aitaks pettusi ära tunda ja ka ennetada. (Pärl, 2017)

Auditeerimine aitab vähendada informatsiooni asümmeetriat ning aitab kaitsta näiteks aktsionäride või osanike ning potentsiaalsete aktsionäride või osanike huve, pakkudes neile kindlustust, et esitatud finantsandmetes ei ole väärkajastust. (Stanton, 2012)

Auditeerimine on protsess, mis aitab kindlaks määrata dokumenteeritud ja kokkuvõetud finantsandmete usaldusväärsuse ning selle teevad vajalikuks suuremahulised äritehingud ning kompleksed raamatupidamisstandardid (Simeunovic, Grubor, Ristic, 2016).

Siseaudiitori peamiseks ülesandeks on pakkuda organisatsiooni juhtkonnale kindlust, nõu ja tuge tegevustes, mis seotud riskide maandamisega. Riskijuhtimise üks osa hõlmab pettuse riskidega tegelemist, näiteks hangete ja tarnijatega seotud riskide või dokumentide võltsimisega. Ühtlasi ka ametialaste- ja korrupsioonisüütegude või rahapesujuhtumite tuvastamisega. Siseauditi rahvusvahelised standardid nõuavad siseaudiitorilt oskust ära tunda pettusele viitavaid indikaatoreid ning pettuse keerukuse astme hindamist, kuid praktikas on siseaudiitoritel raskusi nõuetele vastamisega. (Pikaro, 2013)

Raamatupidajaid, kes valdavad kriminalistikat, on vaja nende oskuste pärast. Nad võivad kaasa aidata organisatsiooni ühtse eetilise käitumise poliitika väljakujunemisele (Simeunovic, Grubor, Ristic, 2016).

Tänapäevases arvutipõhises raamatupidamiskeskonnas on võimalik toime panna pettusi andmete sisestamisel või väljundi töötlemisel. Valeinfo sisestamine programmi on enamjaolt pettuslik tegevus, mida teevad tavatöötajad. Selliste pettuste tuvastamiseks on

tänapäeval erinevad digitaalse uuringu läbiviimise võimalused, mis tuleks kaasata, et tuvastada pettused. (Simeunovic, Grubor, Ristic, 2016)

Pettuste statistika näitab, et pettused võivad esineda igal pool ning nende arv kasvab. Nende eduka tuvastamise nimel tuleks audiitoritel ning *forensic investigator*'il, kes tegeleb uuringu digitaalse poolega, koostööd teha, sest koos on neil rohkem oskusi ja teadmisi, mille abil on suurem tõenäosus pettus avastada. (Simeunovic, Grubor, Ristic, 2016)

Tulevikus võib liikuda auditi keskendumine manuaalselt tuvastamiselt tehnoloogial baseeruvale ennetusele, sest audiitori roll muutub ning tehnoloogial baseeruvad auditeerimise tööriistad aitavad audiitoril kindlustada efektiivset auditit (Stanton, 2012). Andmete automaatne ülekandmine ühest süsteemist teise välistab inimliku vea võimaluse ning ühtlasi takistab andmete moonutamist. Ligipääs töökohas kasutatavatele programmidele peaks olema piiratud ning määratud töötajale sõltuvalt tema kohustustest ja kvalifikatsioonist. (Kann, 2010)

Pettused mõjutavad majandust ülemaailmselt. Sellepärast on vajalik kasutada meetodeid, mis aitaksid tuvastada ja ennetada finantspettusi kiirelt muutuv maailmas, kus ärikeskkond muutub aina rohkem tehnoloogial põhinevaks. (Segal, 2016)

Finantsaruannetega seotud pettused võivad põhjustada pankrotti või märkimisväärset majanduslikku kahjumit. Lisaks negatiivsele mõjule ettevõttele on sellel negatiivne mõju ka indiviididele. Finantspettuste arv kasvab, mis teeb tähtsamaks pettuste tõsiduse mõistmise ning nende tuvastamise ja ennetamise vajaduse. (Segal, 2016)

Ärimaailmas on kerkinud finantspettuste tõttu esile erinevad skandaalid. Üheks on näiteks Toshiba finantspettuse skandaal. Toshiba pettus seisnes selles, et ettevõtte seitsme aasta tulu hinnati üle 2 miljardi dollari võrra. Pettuse põhjuseks toodi välja juhtide surve ning liiga suured eesmärgid, mida alluvad ei suutnud täita ilma tulemuste moondamiseta. (Matthews, Gandel, 2015)

2015. aastal oli tegemist skandaaliga, kus Goldman Sachs töötaja kasutas varastatud konfidentsiaalseid materjale. Investeeringuettevõtte Goldman Sachs sai 50 miljoni suuruse trahvi, sest neil ei olnud ülevaadet töötajast, kes väidetavalt kasutas konfidentsiaalset informatsiooni kliendi heaoluks. Töötaja oli varem töötanud New Yorgi föderaalreservis ning ta kasutas oma tutvusi, et saada konfidentsiaalset informatsiooni. (Yakowics, 2015)

Enroni skandaali puhul oli tegemist pettusega, kus juhid moonutasid ettevõtte finantsseisu, eemaldades suured võlad bilansist. Skandaali tõttu kaotasid aktsionärid 74 miljardit dollarit ning lisaks sellele kaotasid inimesed pettuse tõttu töökohti. Pettus avastati

tänu siseinformaatorile ning analüüsidele, mis tehti, sest ettevõtte olukord ei olnud loogiline ning tekitas kahtlusi. (O'Leary, 2002)

Andmete moonutamisega tegeles ka 1998. aastal Ameerikas jäätmekäsitluse ettevõte. See ettevõte kajastas tulusid 1,7 miljardi dollari võrra valesti. Nende viis selleks oli seadmete ning hoonete depretsiatsiooni vale kajastamine. Täpsemalt pikendati depretsiatsiooni perioodi bilansis. Pettus avastati tänu põhjalikumale olukorra uurimisele. (Accounting-degree.org, 2017)

Inimesed, kes tegelevad pettustega on võimelised nuputama välja aina uusi võimalusi, kuidas seda teha. Sellele võib kaasa aidata ka areng maailmas, näiteks tehnoloogia valdkonnas, kuid see on omakorda ka abiks pettuste avastamisele ja ennetamisele, sest avastatakse uusi viise selleks. Tihti pettusega tegelevad inimesed ei mõtle tagajärgedele. Nende tegevus võib tuua suurt kahju, mitte ainult inimestele, keda petetakse, vaid ka petjatele endale.

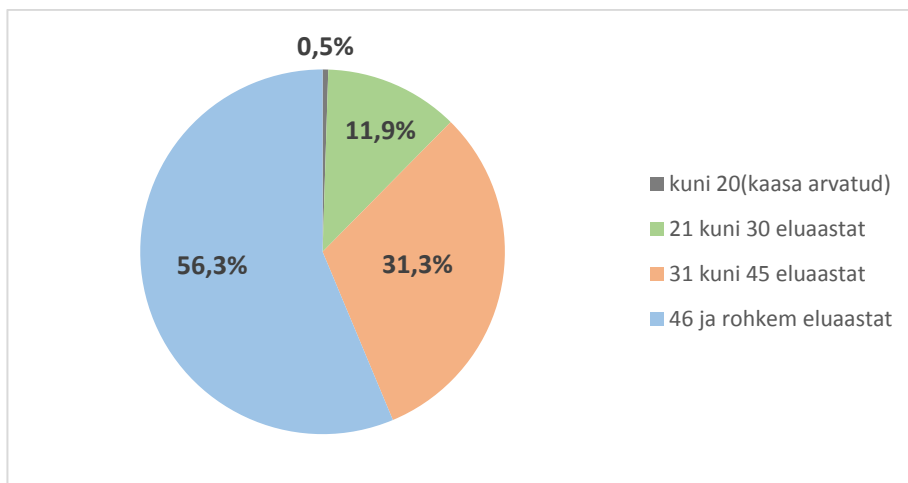
2. RAAMATUPIDAJA KUTSE-EETIKA KOODEKSI JÄRGIMISE UURINGU METOODIKA JA ANALÜÜS

2.1. Raamatupidaja kutse-eetika koodeksi järgimise uuringu meetoodika ja valimi tutvustus

Raamatupidaja kutse-eetika koodeksi tundmise, tõlgendamise ning järgimise väljaselgitamiseks koostati küsitlus, mis koosnes kahest osast (19. küsimusest) (Lisa 1). Esimene osa oli seotud raamatupidaja kutse-eetika koodeksiga ning teine osa oli seotud vastaja profiiliga. Koodeksit puudutavate küsimuste hulgas oli nii otseseid küsimusi selle järgimise kohta kui ka küsimusi, mis kirjeldasid teatud olukordi, mis võivad esineda ametikohas, et uurida koodeksi tõlgendamist küsitluses osalenute vastuste abil. Küsitlus koostati elektroonilises keskkonnas *Google Forms* ning saadeti Eestis raamatupidamise ala töötajate e-mailidele, mis otsiti organisatsioonide kodulehekülgedelt. Küsitlus saadeti ühe korra ning sellele sai vastata vahemikus 7. aprill- 28. aprill. Küsitlusi saadeti tuhande ringis. Küsitlusele vastas 160 inimest, mis tähendab, et vastamise määr jäi alla 20%. Küsitluse analüüsimiseks *MS Excelis* kodeeriti vastused ehk muudeti teksti kujul olevad vastused numbriteks ühest kuni kuueni, sõltuvalt variantide arvust.

Analüüsimisel uuriti küsimuste vastuseid eraldi ning tehti graafikud ning lisaks sellele analüüsiti erinevaid küsimusi koos ning koostati *MS Exceli* abil ka korrelatsioonitabel.

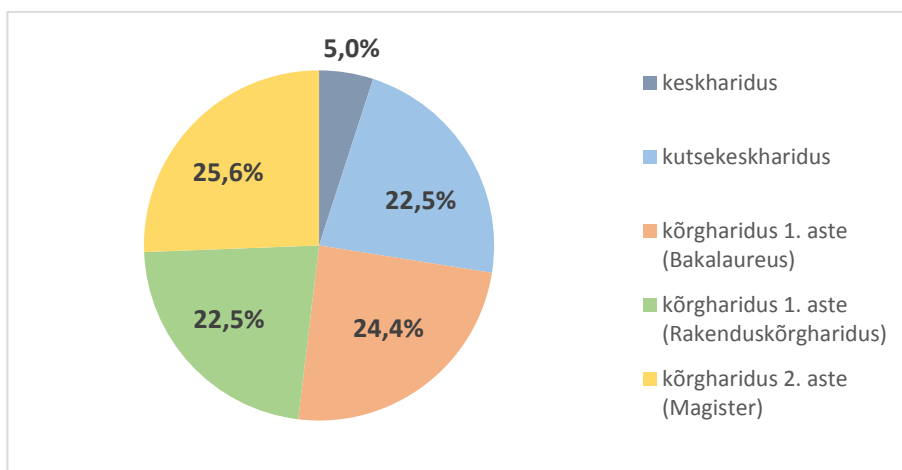
Küsitluses osalenute profiiliküsimuste hulgas oli vanus. Üle poole vastajates ehk 56,3% küsitluses osalenutest olid 46 ja rohkem eluaastat, 50 vastajat ehk 31,3% olid aga 31 kuni 24 eluaastat, 19 vastajat ehk 11,9% jäi vahemikku 21 kuni 30 eluaastat ning 1 vastaja oli vanuses kuni 20 aastat. (Joonis 1)

Joonis 1 . Küsitluses osalenute vanused

Allikas: Autori koostatud lisa 2 alusel

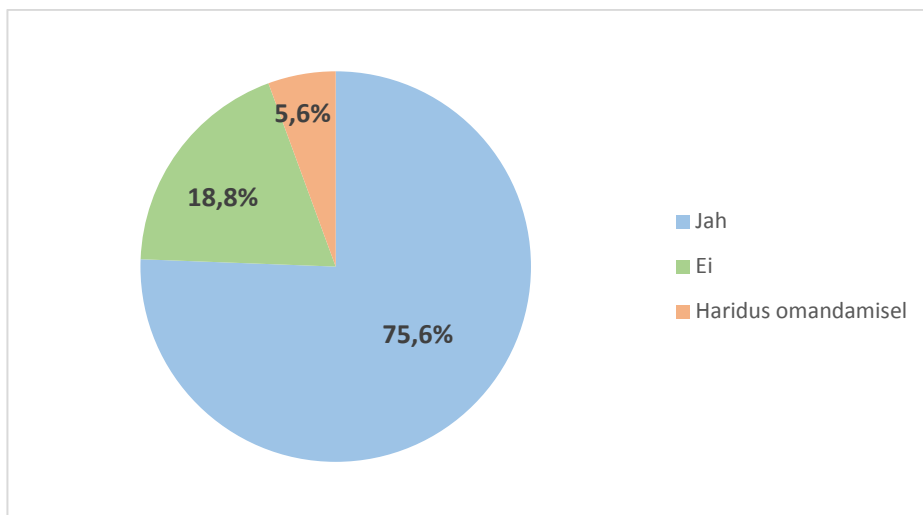
Küsitluses osalenute haridustasemed jagunesid suhteliselt võrdselt. Kõige vähem vastajaid oli keskharidusega, neid oli 8 ehk 5% uuringus osalenutest. Ülejäänud nelja variandi, kutsekeskharidus, kõrghariduse 1. aste (Bakalaureus), kõrghariduse 1. aste (Rakenduskõrgharidus), kõrghariduse 2. aste (Magister), puhul jäid määrad 22,5% ja 26% vahele. (Joonis 2)

Joonis 2. Küsitluses osalenute haridustasemed

Allikas: Autori koostatud lisa 2 alusel

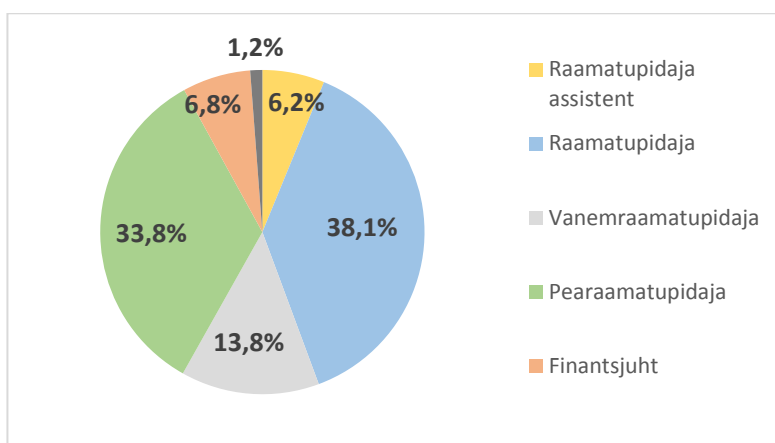
Eelneva küsimuse täpsustuseks oli küsitluses ka küsimus majandusalase hariduse kohta. On näha, et 75,6% vastanutest on majandusalane haridus, 18,8% ei ole ning 5,6% vastanutest on haridus omandamisel (Joonis 3).

Joonis 3. Majandusalase hariduse omamine küsitluses osalenute seas

Allikas: Autori koostatud lisa 2 alusel

Vastajate seas oli kõige rohkem neid, kes töötavad raamatupidajana – 38,1% . Peaaegu sama palju oli vastajate seas pearaamatupidajaid – 33,8%. Vanemraamatupidaja ametis oli 13,8% küsitluses osalenutest ning peaaegu võrdselt oli finantsjuhte ning raamatupidaja assistente. Finantsjuhte oli veidike rohkem, 6,8% ning assistente 6,2%. Üksikud vastajad (1,2%) märkisid veel, et lisaks raamatupidajale on nad ka juhiabi ametis ning ühtlasi oli nende hulgas isik, kes on finantsauditi praktikant. (Joonis 4)

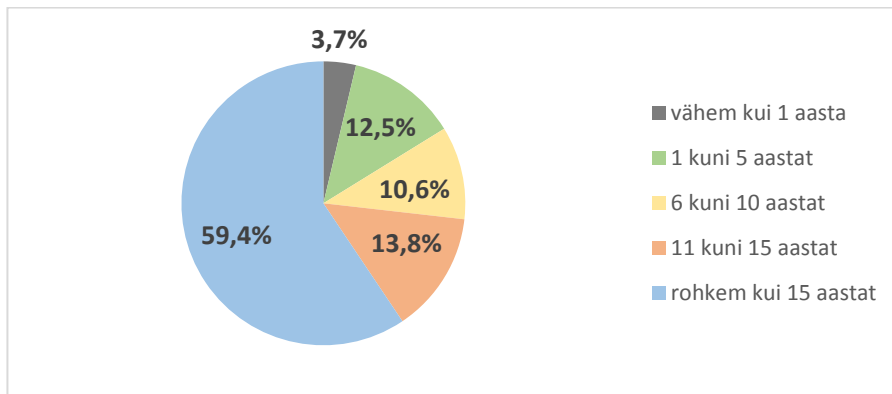

Joonis 4. Küsitluses osalenute ametid

Allikas: Autori koostatud lisa 2 alusel

Enim uuringus osalejaid oli tööstaažiga rohkem kui 15 aastat. See on loogiline tulemus, sest kõige rohkem oli vastajaid vanuses enam kui 46 eluaastat. Seda kinnitab ka

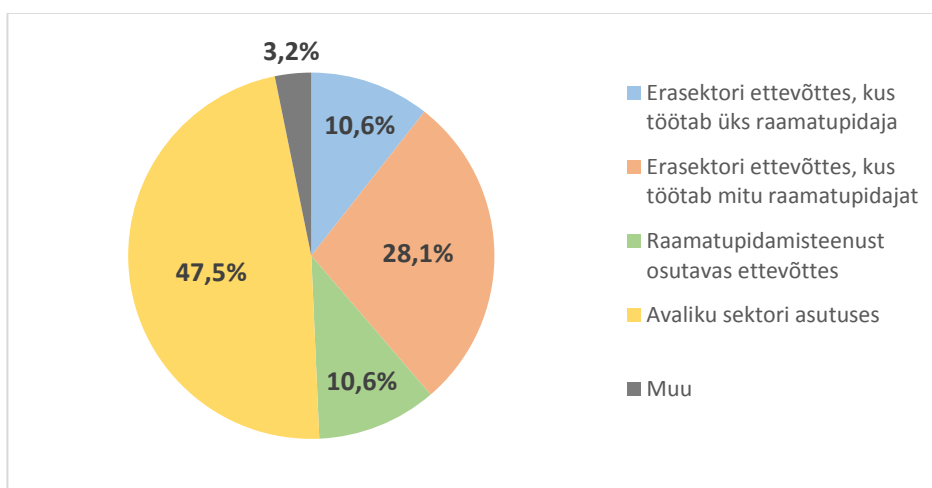
korrelatsioonitabel, kus nende vahel on tugev positiivne seos: 0,697994 (Lisa 3). Kõige vähem oli osalejaid, kelle tööstaaž on vähem kui 1 aasta ehk 3,7% ning nende vahele jäänud variandid jagunesid suhteliselt võrdselt vahemikus 10% kuni 14%. (Joonis 5)

Joonis 5. Küsitluses osalenute tööstaažid

Allikas: Autori koostatud lisa 2 alusel

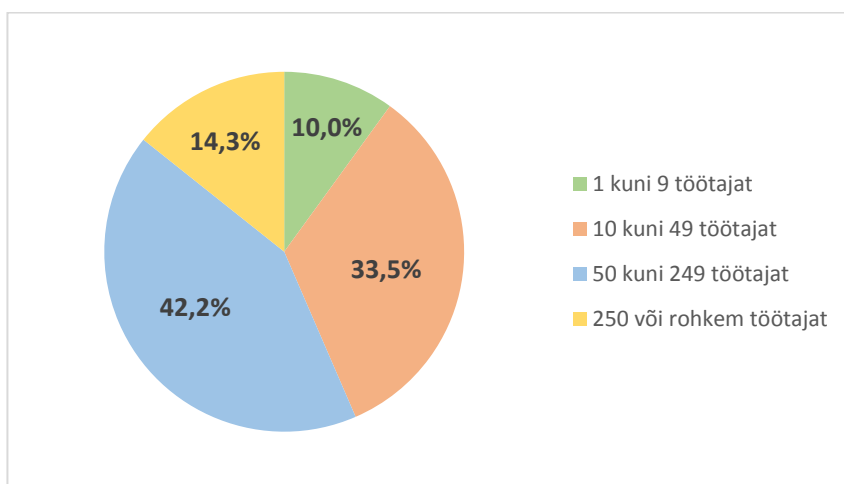
Küsitluses osalejate seas oli kõige rohkem avaliku sektori asutuse töötajaid. Neid oli 76 ehk 47,5% küsitluses osalenutest. Teisel kohal oli töökoht erasektori ettevõttes, kus töötab mitu raamatupidajat, 45 osalejat ehk 28,1% valis selle. Võrdselt 10,6% ehk 17 vastajat oli tööl erasektori ettevõttes, kus töötab üks raamatupidaja ning raamatupidamisteenust osutavas ettevõttes. Ning lisaks neile oli ka vastajaid, kes töötasid nii era- kui ka avaliku sektori asutuses. (Joonis 6)

Joonis 6. Küsitluses osalenute töökohad

Allikas: Autori koostatud lisa 2 alusel

Töötatakse põhiliselt ettevõttes/asutusel, kus töötab 50 kuni 249 töötajat, 42,2% valis selle variandi. 33,5% märkis töötajate arvuks 10 kuni 49 töötajat. 14,3% juhtudel valiti vastuseks, et töötajaid on 250 või rohkem ning 10% juhtudel valiti 1 kuni 9 töötajat. (Joonis 7)

Joonis 7. Küsitluses osalenute ettevõtte/asutus töötajate arv

Allikas: Autori koostatud lisa 2 alusel

Profiiliküsimused annavad ülevaate sellest kui võrd erinevad või sarnanevad raamatupidamise ala töötajad. Küsitluses osalenute seas tuleb esile nende erinevad omadused ning ka tööalane taust. See annab võimaluse analüüsida, kas profiil mõjutab töötajate teadlikkust raamatupidaja kutse-eesitika koodeksist ning nende käitumist töökohal.

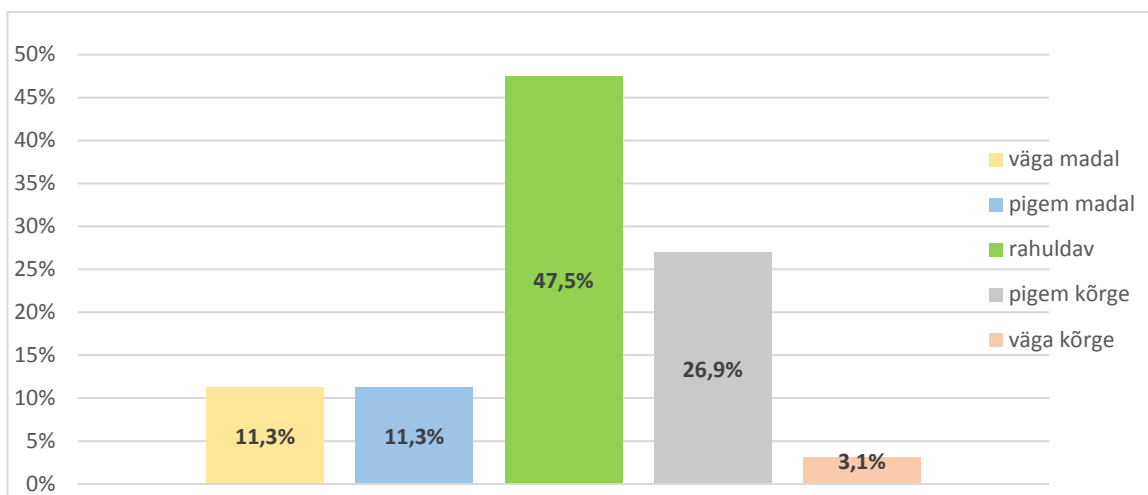
2.2. Raamatupidaja kutse-eesitika koodeksi järgimise uuringu analüüs

Esimesena uuriti küsitluses osalejatelt, kas nad on raamatupidaja kutse-eesitika koodeksit lugenud. 160-st vastajast 114 ehk 71,3% valis vastuseks „Jah“ ning 46 ehk 28,7% valis „Ei“. (Lisa 3)

Lisaks uuriti täiendavalt ka seda, kuidas raamatupidajad hindavad oma teadlikkust raamatupidaja kutse-eesitika koodeksist. Selleks kasutati küsitluses Likerti 5-pallilist skaalat, kus 1 tähendab väga madalat teadlikkust, 2 pigem madalat teadlikkust, 3 rahuldavat teadlikkust, 4 pigem kõrget teadlikkust ning 5 väga kõrget teadlikkust. Kõige rohkem valiti vastuseks skaalal number 3 ehk rahuldav, selle valis 76 küsitluses osalejat ehk 47,5%. Teisele kohale jäi skaalal pigem kõrge teadlikkus ehk number 4, selle valis 43 vastajat ehk 26,9%. Võrdsest valiti

vastuseks skaalal 1 ja 2, mõlemat varianti valiti 11,2% juhtudel ehk 18 vastajat valis teadlikkuseks väga madal ning pigem madal. Skaala numbrit 5 valiti kõige vähem. Selle valis 5 vastajat, mis on 3,1% vastanutest. Keskmine teadlikkus küsitluses osalejate seas oli rahuldav (2,99375 ehk ligikaudu kolm). (Joonis 8)

Joonis 8. Teadlikkus raamatupidaja kutse-eetika koodeksist

Allikas: Autori koostatud lisa 4 alusel

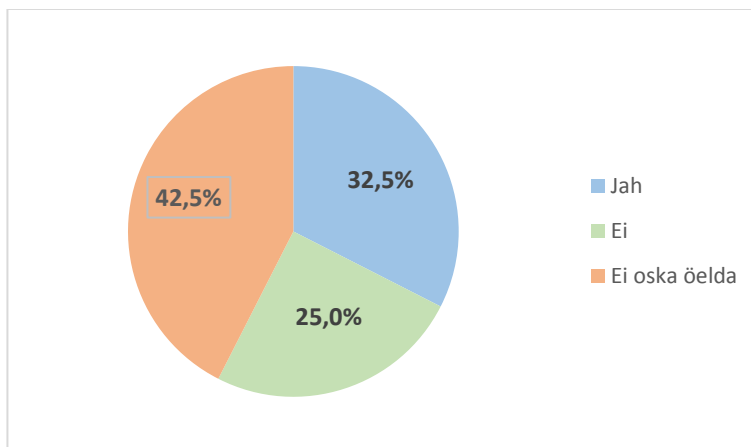
18 vastajat hindasid oma teadlikkust koodeksist väga madalaks ning nendest 16 ei ole raamatupidaja kutse-eetika koodeksit lugenud, mis põhjendab ka madalat teadlikkust. Kaks vastajat on küll lugenud, kuid sellegi poolest hindavad teadlikkust koodeksist madalaks. (Lisa 4) Selle põhjuseks võib olla koodeksi vähene lugemine, mille tõttu ollakse küll kursis raamatupidaja kutse-eetika koodeksi olemasoluga, kuid ei tunta selle sisu põhjalikult, sest koodeksit lugenud näiteks vaid ühe korra.

Küsitlusest tuli ka välja kutse-eetika koodeksi põhimõtete järgimise määr. 144 osalejat ehk 90% vastas, et nad järgivad kutse-eetika koodeksis sätestatud põhimõtteid ning 16 osalejat ehk 10% vastas, et ei järgi. Kõik, kes on lugenud raamatupidaja kutse-eetika koodeksit valisid, et nad ka järgivad seda. Oli ka osalejaid, kes vastasid, et järgivad kuigi pole seda lugenud. Selle põhjuseks võib olla osalejate enda eetilise tunnetuse järgimine. (Lisa 4)

5 vastajat, kes hindasid oma teadlikkust raamatupidaja kutse-eetika koodeksist väga kõrgeks, järgib seda. 18-st vastajast, kes hindasid oma teadlikkuse madalaks, järgib koodeksit 10. 76 osalejast, kes valis vastuseks rahuldava teadlikkuse, ei järgi kutse-eetika koodeksit vaid üks vastaja. (Lisa 4)

5 vastajat, kes hindasid oma teadlikkust raamatupidaja kutse-eeetika koodeksist väga kõrgeks, on enam kui 31-aastased. Teadlikkust raamatupidaja kutse-eeetika koodeksist keskmistel tasemetel hinnanute seas ja vastajate vanuste vahel otsest seost välja tuua ei saa. (Lisa 4)

Küsitluse abil uuriti ka seda, kas küsitluses osalejate praegused tööandjad nõuvad kutse-eeetika koodeksis sätestatud põhimõtete tundmist. Tulemused on toodud välja joonisel 9. Suurem osa vastajatest, ei teadnud, kas tööandja nõuab neilt koodeksi tundmist. Nendest peaaegu pooled pole raamatupidaja kutse-eeetika koodeksit ka lugenud. (Lisa 4) Koodeksis sätestatud põhimõtete tundmise nõudmise suurendamine töökohtadel, oleks abivahendiks suurendamiseks lugemisemäära ning sellel läbi ka teadlikkust kutse-eeetika koodeksist. (Joonis 9) Kaks vastajat, kelle tööandja nõuab kutse-eeetika koodeksi tundmist, ei ole sellegi poolest seda lugenud. Teadlikkus raamatupidaja kutse-eeetika koodeksist on nende hulgas, kes vastasid, et töökohal nõutakse selle tundmist, enamjaolt rahuldav või pigem kõrge, üks osaleja hindas teadlikkust väga madalaks. (Lisa 4)

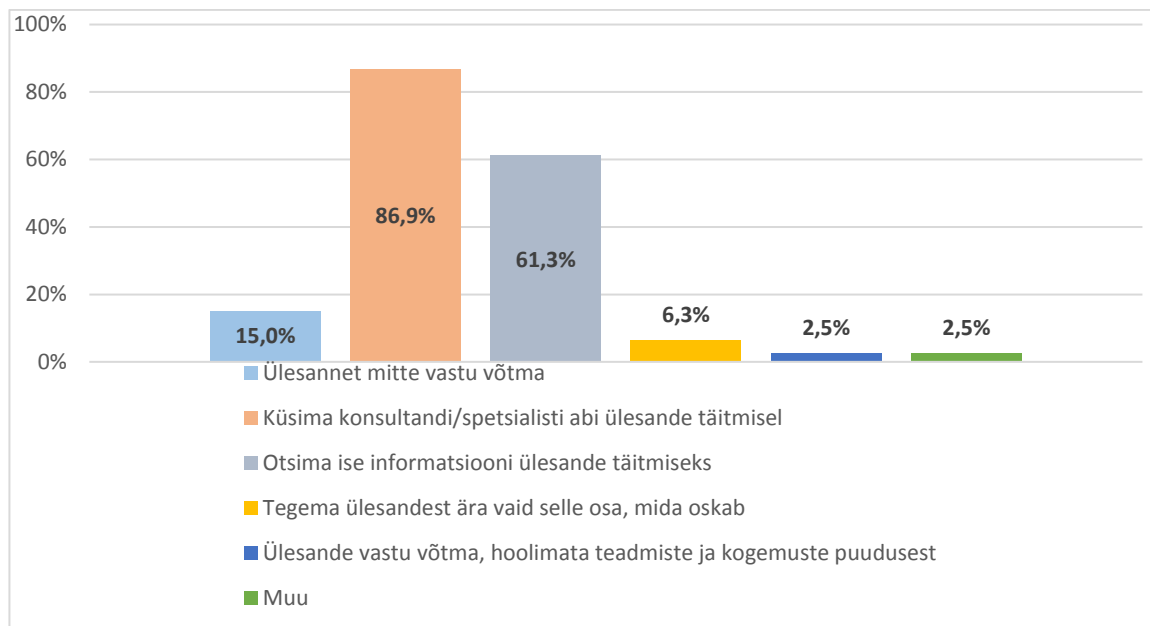

Joonis 9. Raamatupidaja kutse-eeetika koodeksi tundmise nõudmine töökohal

Allikas: Autori koostatud lisa 4 alusel

Raamatupidaja kutse-eeetika koodeksi tõlgendamise uurimiseks olid küsitluses erinevad olukorrad, et teada saada, kuidas vastavates olukordades käitutakse. Erialase kompetentsuse põhimõtte tõlgendamise uurimiseks oli küsitluses välja toodud olukord, kus palutakse raamatupidajal täita ülesannet, mille täitmiseks tal pole piisavalt teadmisi või kogemusi ning olid antud erinevad variandid, kuidas võiks käituda antud olukorras. Variante oli kuus: ülesannet mitte vastu võtma; küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel; otsima ise

informatsiooni ülesande lahendamiseks; tegema ülesandest ära vaid selle osa, mida oskab; ülesande vastu võtma, hoolimata teadmiste ja kogemuste puudusest ning muu. Valida oli võimalik ka mitu varianti. Kõige rohkem ehk 86,9% (139 korda) valiti vastuseks antud olukorras „peaks küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel“. Teisel kohal 61,3% ehk 98 vastusega oli variant raamatupidaja „peaks otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks“. Üksikud (2,5%) valisid ka variandi „peaks ülesande vastu võtma hoolimata teadmiste ja kogemuste puudusest“. (Joonis 10) Valida võis mitu vastusevarianti (Lisa 5) ning esile tuleb, et kõige tihedamini ehk 71 osalejat valis korraga vastusteks, et raamatupidaja peaks küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel ning, et raamatupidaja peaks otsima ka ise informatsiooni ülesande täitmiseks. 10 osalejat valis vastuseks nii variandi, et raamatupidaja peaks ülesannet mitte vastu võtma ja, et ta peaks küsima konsultandi/spetsialisti abi. Oli ka küsitluses osalejaid, kes valisid kolm varianti või isegi neli varianti. Esile tuleb, et suurem osa osalejatest pöörduvad kellegi poole ning otsivad informatsiooni, et töökorralduse täitmiseks ollakse ikka piisavalt kompetentne ning et töö saaks tehtud korrektselt. See on positiivse mõjuga ettevõtete tööle, sest tulemused on tõesemad ning ei vaja tulevikus parandusi ja muudatusi, mida võivad vajada nende tehtud tööd, kes vastavalt ei käitunud. Neli küsitluses osalejat valisid oma vastusteks ka variandi, et raamatupidaja peaks ülesande vastu võtma, hoolimata teadmiste ja kogemuste puudusest, ometi nendest kaks olid vastanud, et nad on seda lugenud ning teadlikkus kutse-eetika koodeksist hindasid rahuldavaks ning pigem kõrgeks ja ühtlasi vastasid, et nad järgivad koodeksis sätestatud põhimõtteid (Lisa 5). Selline olukord tõstatab küsimusi. Osalejad, kas ei vastanud mõnele küsimusele tõeselt, või on hoopis tekkinud olukord, kus tõlgendatakse raamatupidaja kutse-eetika koodeksi sisu erinevalt. Vanuseliselt võrreldes neist neljast kolm on vanuses, mis jääb vahemikku 21 kuni 30 eluaastat ning üks on 46 või rohkem eluaastat vana. Kolmel neist on olemas majandusala haridus ning ühel on see omandamisel ning haridustase kolmel on kõrgharidus ning ühel keskharidus veel. (Lisa) Kõik osalejad, kes vastasid, et nad ei ole lugenud raamatupidaja kutse-eetika koodeksit, valisid mitu varianti. Sellest võiks järeldada seda, et mida suurem on teadlikkus koodeksist, seda selgemad on eetilise dilemma piirid, mis aitaks ühtlustada eetilist mõtlemist ning selle abil vähendada ka eetiliste dilemmade tekkimist tulevikus.

Joonis 10. Raamatupidaja käitumine olukorras, kus tal puuduvad piisavad teadmised ja kogemused ülesande täitmiseks

Allikas: Autori koostatud lisa 5 alusel

5 osalejat, kes vastasid, et nende teadlikkus kutse-eeetika koodeksist on väga kõrge, käituksid sarnaselt olukorras, kus palutakse raamatupidajal täita ülesannet, mille täitmiseks tal pole piisavalt teadmisi või kogemusi. Üks vastaja valis kolm varianti „ülesannet mitte vastu võtma“, „küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel ja „otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks“. Ülejäänud nelja hulgas oli kolm vastajat valinud, et peaks küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel ning üks, et peaks otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks. (Lisa 5)

18 osaleja hulgas, kes hindasid oma teadlikkust kutse-eeetika koodeksist vastupidiseks ehk väga madalaks, olid ka enim valitud variandid „peaks küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel“ ning „otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks“. Lisaks olid mõned osalejad valinud ka variandi „peaks keelduma ülesandest“. Üks osaleja 18 hulgast oli valinud variandi, et peaks tegema ära vaid selle osa, mida oskab, tema oli ka nende osalejate hulgas, kes ei ole koodeksit lugenud. (Lisa 5)

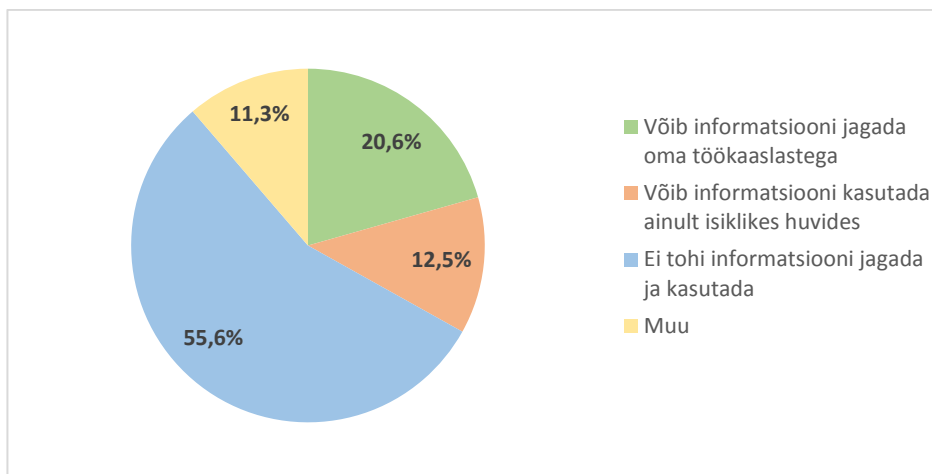
Vastajad tööstaažiga vähem kui üks aasta valisid põhiliselt variandi raamatupidaja peaks „küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel“. Lisaks sellele tuli esile ka variant, milleks on raamatupidaja peaks „ülesannet mitte vastu võtma“. Osalejatel, kes on pikema tööstaažiga kui 15 aastat, olid põhilisteks vastusteks valitud raamatupidaja peaks „küsima

konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel“ ning „otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks“. (Lisa 5)

Variandi „muu“ puhul oli võimalik lisada täpsustus. (Lisa 5) Osalejad, kes valisid vastuseks muu, täpsustasid oma vastust sarnaselt. Vastuseid ühendas see, et mainitud oli pöördumist kellegi poole. Välja oli toodud näiteks, et raamatupidaja peaks pöörduma oma otsese juhi poole või küsima selgitusi ja abi isikult, kes ülesande andis või hoopis paluma abi audiitorilt. Üks vastajast täpsustas, et oleneb ülesandest, riigihanke puhul ei peaks ülesannet vastu võtma, kui pole oskuseid selleks, kuid raamatupidamisega seotud ülesande puhul peaks vajadusel küsima abi kolleegidelt või spetsialistidelt.

Esile tuleb, et suur osa küsitluses osalejatest käituks sarnaselt olukorras, kus palutakse neil täita ülesanne, mille jaoks neil pole piisavalt teadmisi või kogemusi. Sellisess olukorras tunti ära selle eetilise dilemma nii kõrge kui madala koodeksi teadlikkusega. Madalama teadlikkusega osalejate seas oli aga rohkem kahtlusi õige käitumise suhtes. Selle tõttu valiti rohkem variante, võrreldes nendega, kelle teadlikkus oli hinnatud kõrgemaks.

Usaldusväarsuse põhimõtte kohta, mis puudutab konfidentsiaalsust, küsiti, kuidas raamatupidaja peaks käituma olukorras, kus raamatupidaja teab tänu eelmistele töökohtadele või tuttavatele informatsiooni, mis oleks kasulik praegusele töökohale. Valida oli võimalik nelja vastusevariandi vahel. Üheks variandiks oli raamatupidaja „ei tohi informatsiooni jagada ja kasutada“, selle variandi valis 89 küsitluses osalejat ehk 55,6%. Vastusevariandiks oli ka, et raamatupidaja „võib informatsiooni jagada oma töökaaslastega“, mida valis 33 osalejat ehk 20,6%. Ülejäänud kahe variandi valimise määrad olid ligilähedased. 20 osalejat ehk 12,5% valis, et „võib informatsiooni kasutada ainult isiklikes huvides“ ning 18 osalejat ehk 11,3% valis variandi muu. (Joonis 11)

Joonis 11. Raamatupidaja käitumine olukorras, kus ta teab tänu eelmistele töökohtadele või tuttavatele informatsiooni, mis oleks kasulik praegusele töökohale

Allikas: Autori koostatud lisa 6 alusel

Viiest osalejast, kes hindasid oma teadlikkust kutse-eeetika koodeksist väga kõrgeks, kolm oli ühel meelel, milline käitumine on sobilik olukorras, kus raamatupidaja teab tänu eelmistele töökohtadele või tuttavatele informatsiooni, mis oleks kasulik praegusele töökohale. Kaks valisid, et „ei tohi informatsiooni jagada ja kasutada“ ning üks osaleja valis variandi „muu“, kus täpsustas, et ei tohi jagada, kui informatsioon on konfidentsiaalne. Ülejäänud kaks osalejat valisid, et „võib informatsiooni kasutada ainult isiklikes huvides“ ning „võib informatsiooni jagada oma töökaaslastega“. (Lisa 6)

Nende 18 küsitluses osalejal, kes hindasid oma teadlikkust kutse-eeetika koodeksist väga madalaks, oli mitmeid arvamusi selle kohta, kuidas peaks käituma olukorras, kus raamatupidaja teab tänu eelmistele töökohtadele või tuttavatele informatsiooni, mis oleks kasulik praegusele töökohale. Nende hulgas oli samuti enim valitud, et „ei tohiks informatsiooni jagada ning kasutada“, kuid lisaks sellele oli tihti valitud variant „muu“, mille puhul täpsustati, et sõltub informatsioonist. Oli ka valitud variandid, et „võib informatsiooni kasutada ja jagada“. (Lisa 6)

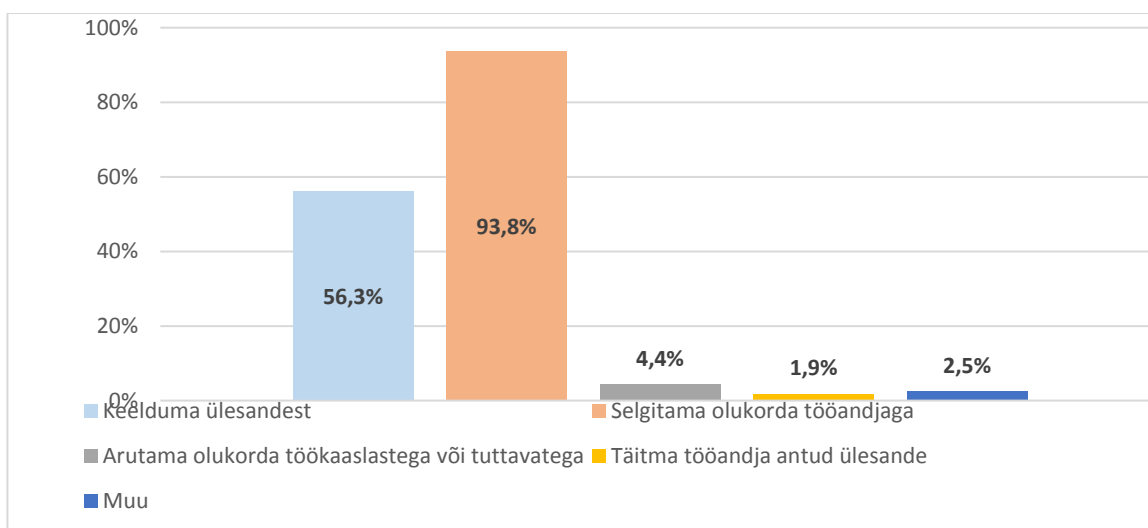
Rahuldava teadlikkusega osalejate hulgas enamuse arvates „ei tohiks informatsiooni jagada ja kasutada“. Nende 76 seas aga on ka neid, kes on valinud ülejäänud variantide hulgast. (Lisa 6)

Ka selle küsimuse juures lisati täpsustusi, kui valiti variant „muu“ (Lisa 6) ning esile tuleb, et peaaegu kõik osalejatest, kes valisid variandi muu, lisasid, et sobilik käitumine on informatsioonist ja selle tundlikkusest. Toodi välja ka, et sõltub eelmise töölepingu tingimustest ning ühtlasi mainis üks vastaja, et sõltub ka südametunnistusest. Konfidentsiaalse

informatsiooni või ärisaladuste korral ei tohi informatsiooni jagada ega kasutada seda. Näidetena mainiti, et ei tohi jagada, kui on teada eelmisest töökohast inimeste palgad, kuid informatsiooni, mis puudutab makse või eelarve täitmist, jagamine on positiivne. Ei tohi jagada ka personaalset informatsiooni, mida käsitleb andmekaitse seadus. Üks vastaja lisas, et isiklikul pinnal teeb taustainfo ettevaatlikuks, mis iganes tehingute osas vastavalt teadaolevale infole. Vastuste hulgas toodi esile, et võib kasutada, kui see ei kahjusta osapooli ja on pigem kasulik või kui hoiab ära korvamatut kahju praegusele tööandjale või kui informatsioon on kutsealane. (Lisa 6)

Esile tuleb detailide tähtsus. Käitumine ei ole alati õige või vale, palju oleneb olukorra detailidest. Seega tuleks eetilise dilemma tekkimise vältimiseks olla kursis detailidega ning vajadusel täpsustama asjaolusid, mille baasil teha otsuseid.

Üks küsimus, mis puudutab aususe, objektiivsuse ning professionaalse käitumise põhimõtteid, puudutas olukorda, kus raamatupidaja leiab, et tööandja antud ülesanded ei ole eetilised. Erinevaid variante oli viis ning valida võis mitu. Kõige rohkem ehk 93,8% (150 korda) valiti variant raamatupidaja „peaks selgitama olukorda tööandjaga“, 56,3% ehk 90 korda valiti vastuseks raamatupidaja „peaks keelduma ülesandest“. Alla 5% valiti vastuseks raamatupidaja „peaks arutama olukorda töökaaslastega“, „peaks täitma tööandja antud ülesande“ ja „muu“. (Joonis 12) 77 küsitluses osalejat valis vastuste paariks variandid raamatupidaja „peaks keelduma ülesandest“ ning ta „peaks selgitama olukorda tööandjaga“. (Lisa 7)

Joonis 12. Raamatupidaja käitumine olukorras, kus leiab, et talle antud ülesanne ebaetiline

Allikas: Autori koostatud lisa 7 alusel

5 osalejat, kes hindasid oma teadlikkust kutse-eeetika koodeksist väga kõrgeks, vastasid suhteliselt sarnaselt küsimusele, mis uuris käitumist olukorras, kus raamatupidaja leiab, et tööandja antud ülesanded ei ole eetilised. Valiti, kas variant, et peaks „keelduma ülesandest“, „peaks selgitama olukorda tööandjaga“ või mõlemat. (Lisa 7)

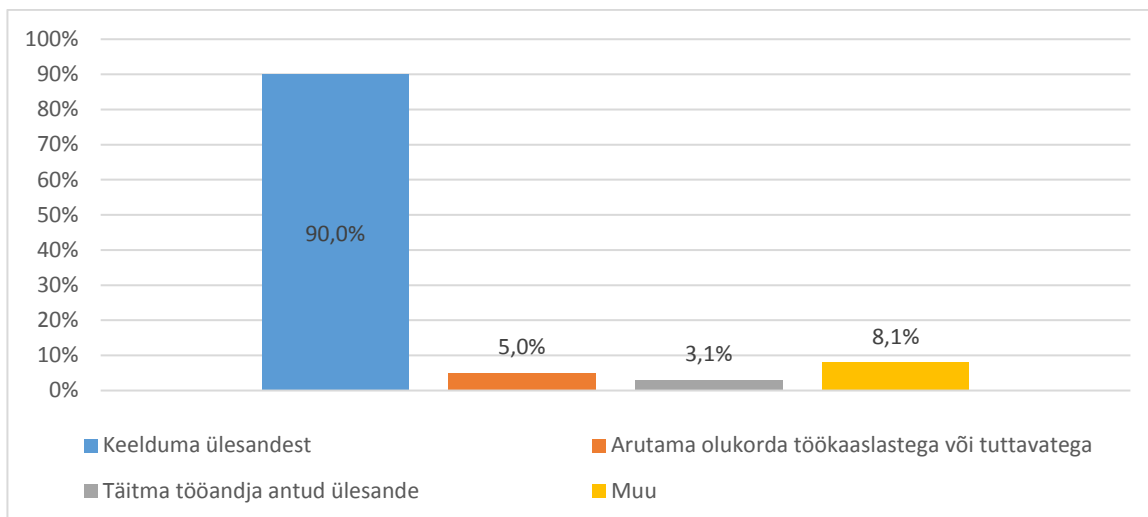
Samuti olid need 18 osalejat, kes hindasid oma teadlikkust koodeksist väga madalaks, suhteliselt ühel meelel. 15 neist valisid, et „peaks selgitama olukorda tööandjaga“. Lisaks sellele variandile oli suurel osal juhtudel valitud „peaks keelduma ülesandest“. Kaks osalejat valisid ka, et peaks arutama olukorda töökaaslastega. (Lisa 7)

Rahuldava teadlikkusega osalejate hulgast suurem osa arvab, et raamatupidaja peaks kas keelduma ülesandest või arutama olukorda tööandjaga. Rahuldava teadlikkusega osalejatest kaks aga, kes on vastanud, et nad järgivad raamatupidaja kutse-eeetika koodeksit, on valinud ühtlasi üheks variandiks, et nad täidaksid tööandja antud ülesande isegi, kui leiavad, et see on ebaeetiline. (Lisa 7)

Ülekaaluselt valiti kahte varianti, mis viitab osalejate üksmeelele. „Selgitama olukorda tööandjaga“ oli populaarsem variant, mida võib põhjendada see, et tihti tekivad olukorrad, kus saadakse üksteisest valesti aru või ei märgata detaile, mis muudavad olukorda. Selgitamine võib aidata lahendada olukorra ja võib-olla ka leida vea, mille tagajärjed hiljem oleks hullemad. Palju valiti ka varianti „keelduma ülesandest“, mis võib vähendada raamatupidamise ala töötajate rolli ebaeetilistes olukordades.

Lisaks uuriti ka, kuidas küsitluses osalejad arvavad selle kohta, mida peaks tegema raamatupidaja, kui tööandja palub tal moonutada finantsandmeid, näiteks esitluse jaoks, kus tahetakse, et ettevõtte/asutuse seis oleks parem, kui see tegelikult on. Ka selle küsimuse puhul oli võimalik valida mitu vastusevarianti. Varianti „raamatupidaja peaks keelduma ülesandest“ valiti teiste variantidega tunduvalt rohkem, 90% juhtudel (144 korda). Variant „muu“ valiti 8,1% juhtudel ehk 13 korda, 5% juhtudel ehk 8 korda valiti vastuseks, et „peaks arutama olukorda töökaaslastega või tuttavatega“ ning 5 korda ehk 3,1% juhtudel valiti vastuseks „peaks täitma tööandja antud ülesande“. (Joonis 13) Nendest viiest 4 omavad majandusalast haridust ning on vanuses, mis jääb vahemikku 21 kuni 45 eluaastat.

Joonis 13. Raamatupidaja käitumine olukorras, kus tööandja palub moonutada andmeid
Allikas: Autori koostatud lisa 7 alusel

5 osalejat, kes hindasid oma teadlikkust kutse-eeetika kodeksist väga kõrgeks, olid kõik üksmeelselt nõus, et olukorras, kus tööandja palub raamatupidajal moonutada andmeid, peaks raamatupidaja keelduma ülesandest. (Lisa 7)

Ka nende osalejate hulgas, kelle teadlikkus kodeksist väga madal, vastasid, et raamatupidaja „peaks keelduma ülesandest“, kuid valiti ka varianti „muu“. Üks vastajatest valis ka „peaks arutama olukorda töökaaslastega või tuttavatega“. (Lisa 7)

Samamoodi oli ülekaalukalt vastuseks valitud variant „peaks keelduma ülesandest“, nende hulgas, kes hindasid oma teadlikkust kodeksist rahuldavaks. Kolm osalejat, kes hindasid oma teadlikkuse kutse-eeetika kodeksist rahuldavaks ning vastasid, et järgivad kutse-eeetika kodeksis sätestatud põhimõtteid, valisid variandi „peaks täitma tööandja antud ülesande“, kui tööandja palub tal moonutada andmeid. (Lisa 7)

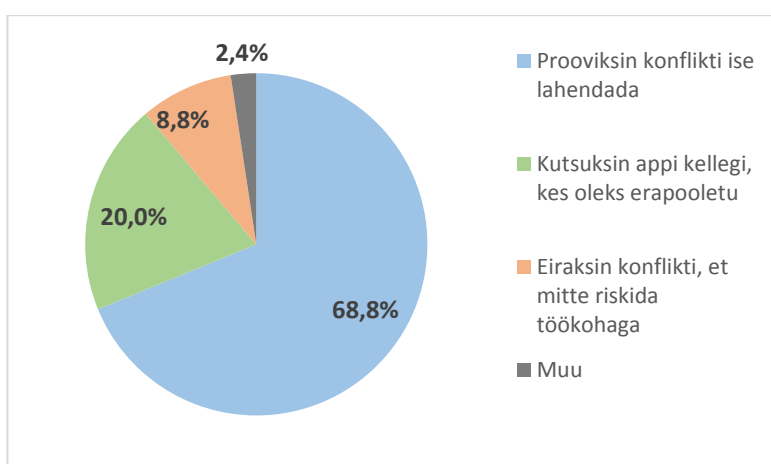
Antud olukorras on kerge ära tunda selle ebaeetilisus. Tänu sellele on ka vastused ühtsemad. Olukorras, kus on selgelt tunda selle ebaeetilisust, on lihtsam ka leida õige viis, kuidas käituda, et vältida enda kaasamist pettusesse.

Uuriti ka küsitluses osalejate isiklike kogemuste kohta, mis puudutavad raamatupidaja kutse-eeetika kodeksis sätestatud põhimõtetest kõrvalekaldumist. 73,8% ehk 118 osalejat vastas, et neil ei ole ette tulnud olukordi, kus tajutakse kodeksist kõrvalekaldumist ning 26,3% ehk 42 osalejat vastas, et neil on selliseid olukordi ette tulnud. (Lisa 8)

Küsitluses oli võimalus ka täpsustada olukorda neil, kes valisid vastuseks, et neil on tulnud ette olukordi, kus tajutakse kodeksi põhimõtetest kõrvalekaldumist. 13 küsitluses

osalejatest täpsustas oma olukorda. Näiteks toodi välja olukord, kus samadel tingimustel erinevaid lepingupartnereid koheldakse erinevalt. Nende hulgas oli ka olukord, kus dokumentidega oli esitatud puudulik lisainfo eesmärgiga vältida erisoodustusmaksude tasumist. Vastaja lisas, et ta palus töandjal esitada lisadokumendid, tänu millele sai lõpuks olukord lahendatud. Toodi ka välja, et peab kandma arveid, mis ei ole seotud ettevõttega, vaid omanike erahuvidega. Mainiti ka olukorda, kus enne bilansipäeva ei võeta kaupu/arveid arvele ja ei maksta arveid, et ettevõtte suhtarvud paremad välja näeksid, antud vastaja lisas ka, et ta täitis töandja antud ülesande. Ühtlasi toodi välja, et raamatupidajalt eeldatakse sahkendamise oskusi, kõigega kursis olemist kõikide seadustundmist. Tuli esile, et oli neid, kes täitsid ülesande, neid kes keeldusid ülesandest, kuid oli ka neid, kes võtsid sõna ning ei lasknud olukorral minna nii kaugemale, et tegemist oleks ebaeetilise ning ebaseadusliku olukorraga. Oli ka olukord, kus üks vastaja pidi selle tõttu isegi töölt lahkuma. (Lisa 8) Täpsustuse toovad esile erinevad võimalikud eetilised dilemmad, mis võivad esineda töökohal.

Täiendavalt uuriti küsitlusega, kuidas käituksid nad konfliktiolukorras töandjaga. 110 inimest ehk 68,8% vastanutest sooviks konflikti ise lahendada, 32 vastanutest ehk 20% kutsuks appi kellegi, kes oleks erapooletu. 14 vastanutest ehk 8,8% eiraks konflikti, et mitte riskida töökohaga ning üksikud valisid variandi „muu“. (Joonis 14) Võrreldes seda profiilküsimuste vastustega, tuleb esile, et suurem osa nendest osalejatest, kes eiraksid konflikti on vanuses 46 ja vanemad isikud, kellest suurem osa töötab avaliku sektori asutuses. (Lisa 8)

Joonis 14. Käitumine konfliktiolukorras töandjaga

Allikas: Autori koostatud lisa 8 alusel

Viie osaleja vastused, kelle tundlikkus kutse-eeetika koodeksist väga kõrge, jagunesid konfliktiolukorras käitumise osas kaheks. Kolm viiest prooviks konflikti lahendada ise, kaks neist aga hoopis eiraksid konflikti, et mitte riskida töökohaga. (Lisa 8)

18 osalejat, kelle teadlikkus koodeksist väga madal, proovisid enamjaolt konflikti ise lahendada. Kuid valiti ka teisi variante, mis jagunesid võrdselt, neist 18 inimesest, kaks valis, et kutsuks, kellegi erapooletu appi, kaks valisid, et eiraksid konflikti ning kaks valisid muu. (Lisa 8)

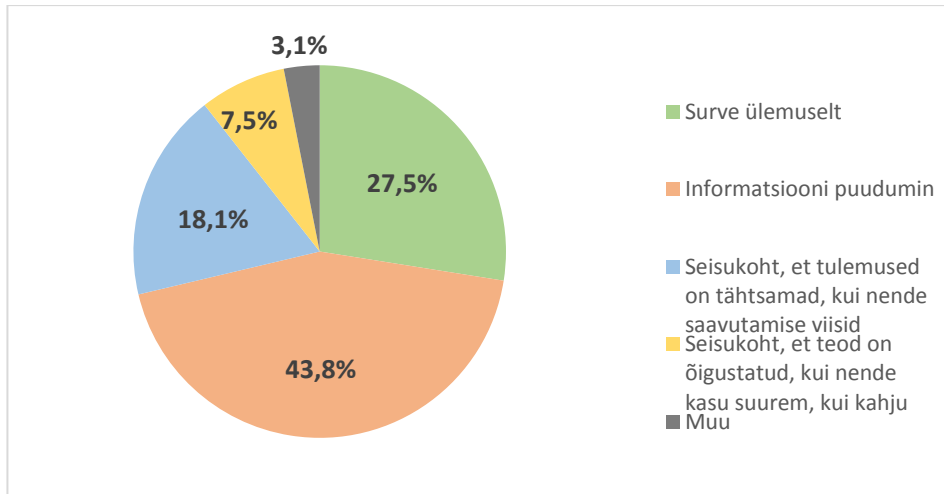
Ka need osalejad, kelle tundlikkus koodeksist rahuldav, proovisid konfliktiolukorras tööandjaga konflikti ise lahendada või kutsuksid appi kellegi, kes on erapooletu. (Lisa 8)

Kõik osalejatest, kelle tööstaaž on vähem kui üks aasta, proovisid konfliktiolukorras tööandjaga konflikti ise lahendada. Ka neil, kelle tööstaaž on rohkem kui 15 aastat, oli enamus vastatud, et proovisid konflikti lahendada ise, kuid lisaks neile oli valitud, et kutsuksid kellegi appi või eiraksid konflikti. (Lisa 8)

Küsitluses osalejad, kes valisid vastuseks variandi muu, täpsustasid oma valikut. (Lisa 8) Nende hulgas toodi välja, et vestleksid tööandjaga ning prooviks leida sobiva lahenduse. Üks osaleja täpsustas, et alati ei saa kedagi appi kutsuda ning ühekordse konflikti eiramine on lihtsaim viis olukord lahendada. Küll aga peaks kaaluma töökoha vahetust, kui konflikt kordub, sest ei tahetaks töötada sellises keskkonnas, kus ei toimi töösuhted.

Tahet proovida konflikt ise lahendada võib olla tingitud sellest, et teiste osapoolte lisamine võib olukorda ka keerulisemaks ajada, mille tõttu tahetakse proovida algul ise hakkama saada. Alati pole ka võimalus kedagi appi kutsuda. Konflikti eiramise põhjuseks võib tihti olla lihtsus. Ei taheta omale jamasid ning sellepärast eiratakse konflikti. Pidevad konfliktid töökohal tekitavad ebameeldivat töökeskkonda, mis omakorda võib edasi kanduda töötajate töö kvaliteedile. Ei ole motivatsiooni teha tööd korralikult.

Ebaeetilist käitumist töökohal võivad põhjustada erinevad tegurid. Küsitluses toodi välja mõned võimalikud variandid, mille seast oli küsitlusele vastajal võimalik valida, mis nende arvates põhjustab enim ebaeetilist käitumist. Kõige rohkem, 43,8% (70 osalejat), valis põhjuseks „informatsiooni puudumine“. 44 osalejat ehk 27,5% valis vastuseks „surve ülemuselt“. 29 osalejat ehk 18,1% valis variandi ebaeetilist käitumist põhjustab enim „seisukoht, et tulemused on tähtsamad, kui nende saavutamise viisid“. „Seisukohta, et teod on õigustatud, kui nende kasu suurem, kui kahju“, peavad ebaeetilise käitumise põhjustajaks 12 küsitluses osalejat ehk 7,5% ning üksikud valisid ka variandi „muu“. (Joonis 15)

Joonis 15. Ebaeetilise käitumise põhjustajad töökohal

Allikas: Autori koostatud lisa 9 alusel

Nende osalejate arvates, kelle teadlikkus kutse-eeetika kodeksist on väga kõrge, põhjustab enim ebaeetilisi olukordi töökohal kolm tegurit: surve ülemuselt, informatsiooni puudumine ning seisukoht, et tulemused on tähtsamad, kui nende saavutamise viisid. Kolm osalejat, kes valisid variandi ebaeetilisi olukordi põhjutavad töökohal enim „surve ülemuselt“, valisid ka, et nad täidaksid tööandja antud ülesannet, kui palutakse moonutada andmeid. Samamoodi valisid ka kaks vastajat nende hulgas, kes valisid variandi „ebaeetilisi olukordi töökohal põhjustab seisukoht, et tulemused on tähtsamad, kui nende saavutamise viisid“. (Lisa 9)

Ka osalejate arvates, kelle teadlikkus kodeksist väga madala, põhjustab ebaeetilist käitumist töökohal enim „surve ülemuselt“, selle valisid 18-st osalejast seitse. Teisel kohal oli põhjustajaks „informatsiooni puudumine“, kuid valitud oli ka teisi variante. (Lisa 9)

Osalejate hulgas, kes hindasid oma teadlikkust kutse-eeetika kodeksist rahuldavaks, tulid esile variandid, et ebaeetilist käitumist töökohal põhjustavad enim „informatsiooni puudumine“ või „seisukoht, et tulemused on tähtsamad, kui nende saavutamise viisid“. (Lisa 9)

Võrreldes erineva suuruse asutuse töötajate vastused, on erinevused väikesed. Ühe kuni üheksa töötajaga asutuses tegutsevate vastajate hulgas tuli esile, et ebaeetilisi olukordi põhjustab enim surve ülemuselt ning ühtlasi ka informatsiooni puudumine. Ka teistes asutuses oli põhiliseks ebaeetilise olukorra põhjustajaks informatsiooni puudumine, kuid oli ka mainitud

teisi tegureid. (Lisa 9) Väiksemates ettevõtetes võib enim põhjustada ebaeetilist käitumist töökohal „surve ülemuselt“ seetõttu, et juhtidel on suurem võim oma töötajate üle, mida nad võivad ära kasutada. „Informatsiooni puudumine“ võib suuremates ettevõtetes tekitada ebaeetilist käitumist näiteks põhjusel, et ettevõtetes, kus on rohkem töötajaid ei liigu informatsioon kõige paremini ning informatsioon võib kaotsi minna. Suuremates ettevõtetes võib ebaeetilise käitumise ohtu tekitada ka see, et vigu ei märgata nii selgelt, ki väiksemas ettevõttes. See annab töötajatele „pettuse kolnurgas“ võimaluse, sest vähese kontrolli korral tekib võimalus käituda ebaeetiliselt.

Lisaks olemasolevatele teguritele lisati variandi „muu“ korral, et ühtlasi on ebaeetilise olukorra põhjustajaks töökohal tööandja puudulikud teadmised raamatupidaja kutse-eetika koodeksist ning lisaks võib ebaeetilist olukorda tekitada ka teadmatus seadusmuudatustest. (Lisa 9)

Informatsiooni puudumine võib tekitada ebaeetilist käitumist töökohal näiteks, kui töötajal on vaja täita ülesannet, mille täitmiseks puudub informatsioon. Võib tekkida olukord, kus töötaja täidab ülesande ebaeetilisel viisil. Ebaeetiliselt võidakse käituda ka kellegi teise surve tõttu. Käitutakse ebaeetiliselt, sest ülemus käsib teha midagi, millele ei julgeta ära öelda, sest kardetakse töö pärast. Survet võidakse tunda ka siis, kui töötajale on antud liiga suur töökoormus. Töö võib olla selle tõttu lohakas ja ebakorrekne. Nii võivad mõjutada ka töökohal olevad seisukohad, mille puhul on tulemused kõige tähtsamad. Tähelepanu pannakse liialt tulemusele, mitte protsessile nende tulemuste saavutamiseks. Võib tekkida mõtlemine, et kõik on lubatud tahetud tulemuse saavutamiseks, sellisel juhul aga ei mõeldaks oma tegude eetilisele.

Võrreldes nende küsitluses osalenute vastuseid, kes vastasid, et nende teadlikkus raamatupidaja kutse-eetika koodeksist on väga kõrge, nende vastajatega, kes vastupidiselt märkisid, et teadlikkus on väga madal ning omakorda nendega, kes valisid vastuseks, et nende teadlikkus on rahuldav, on kohati märgata erinevusi, kuid tuleb ette ka sarnasusi. Küsimuste hulgas oli olukordi, mille puhul ei olnud keeruline ära tunda selle ebaeetilisust, näiteks olukorras, kus palutakse raamatupidajal moonutada andmeid. See tingib selle, et kuigi teadlikkus koodeksist erineb ning kuigi kõik ei ole seda lugenud, on ka ilma selle põhjaliku tundmiseta võimalik teha eetilisi otsuseid. Erinevusi esineb olukordades, kus ei ole eetilise või ebaeetilise niivõrd äratuntav, näiteks konfidentsiaalsuse ja informatsiooni jagamise olukordades. Õige käitumine võib oleneda olukorra detailidest, mille puudumisel ei ole nii lihtne otsust teha.

Raamatupidaja kutse-eetika koodeksi suurem teadlikkus aitaks tõhusamalt tuvastada ebaeetilist olukorda, selle toovad esile ka varem läbi viidud uuringud samal teemal. Suurem teadlikkus oleks abiks õige käitumise valimiseks, kui ollakse eetilist dilemmat tekitavas olukorras, sest teataks, kuidas käituda lähtuvalt koodeksist. Eetiline mõtlemine võiks aidata vähendada pettuste korraldamist, kui selle abil väheneb „pettuse kolmnurgas“ oleva võimaluste ning motiivide otsimise. Võiks arendada mõtlemist, tänu millele ei taheta pettust läbi viia, sest ei taheta, et tekiks negatiivsed tagajärjed sellest. See aitaks ka vähendada pettusi, mis on tingitud olukordadest, kus ei tajuta selle ebaetilisust või valitakse vale viis olukorra lahendamiseks. Töö esimeses peatükis toodi välja, et osa pettustest on avastatud tänu töötajatele, kes on pettuse avastanud ning sellest teada andnud. Kutse-eetika koodeksi suurem teadlikkus aitaks seda suurendada, sest töötajatel oleks paremad võimed ebaetilise olukorra avastamiseks ning oskaksid ka vastavas olukorras käituda. Jääb ka neid, kes vaatamata kõrgele kutse-eetika koodeksi tundmisele, ei vali alati eetilist käitumist, kuid positiivne muutus oleks kui nende hulk jääks vähemaks tänu kutse-eetika tundmisele. Sellele peaksid rohkem tähelepanu pöörama tööandjad. Antud töö küsitluses osalejate seas tuleb esile, et suur osa töötajatest ei tea, kas neilt nõutakse kutse-eetika koodeksi tundmist. Suurendades töökohtadel kutse-eetika koodeksi tundmise nõudmist, aitaks see suurendada teadlikkust sellest, sest töötajad, kes ei ole koodeksiga kokku puutunud varem, peaksid seda lugema ning omale selgeks tegema.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli uurida, kas Eestis tegutsevate raamatupidajate tegevus on kooskõlas kutse-eesitika koodeksiga ning kuidas käituvad nad vastavates olukordades, mis võivad esineda töökohal.

Esimeses peatükis kirjeldatakse erinevate allikate põhjal raamatupidaja rolli. Raamatupidaja ülesannete hulka kuulub dokumentide korrashoid ja säilitamine, majandustehingute kajastamine, majandusaasta aruannete koostamine ja esitamine. Ta on aga Eesti ettevõtetes töötaja, kellel tuleb tegeleda mitmesuguste ülesannetega ja tema roll on laiem kui lihtsalt arveametnikuks olemine.

Veel uuriti esimeses peatükis raamatupidaja kutse-eesitika koodeksit, mille Eesti Raamatupidajate Kogu (ERK) koostas lähtudes Rahvusvahelise Raamatupidajate Föderatsiooni (IFAC) eetikakomisjoni poolt välja antud Raamatupidajate Kutse-eesitika koodeksist. Käsitleti ka varasemalt tehtud uuringuid raamatupidaja kutse-eesitika koodeksi teadlikkusest üliõpilaste seas. Esile kerkisid, et üliõpilased, kes on osalenud kutse-eesitikat puuduvadatel õpingutel, tunnevad paremini ära praktikas olukorra, kus esineb küsimusi eesitika teemal.

Esimese peatüki lõpus on toodud välja finantspettuste olemus, nende avastamise viise ning ka mõningad näited toimunud finantspettustest. Selgus, et kolm kõige suuremat pettuste valdkonda on varade mittesihipärane kasutamine, mille osatähtsus on 87% juhtudest. Korruptsioon ja huvide konflikt on 33% juhtudest ning finantsaruannetega seotud pettuste osatähtsus on 7% pettustest ning, et pettuse põhjuseid on kolm, mille kohta kasutatakse ka väljendit „pettuse kolmnurk“, mis koosneb võimalusest, õigustusest ning rahalisest survest või stiimulist. Finantspettuste valdkonnas tehtud uuringutes on avastatud, et finantspettuseid avalikustavad karismaatiliste veenmisvõimetega tugevad isiksused ning, et pettuste motivatsiooniks on tihtipeale juhtide isiklik tulu ja kasu. Varem tehtud uuringust tuli esile ka see, et 43% juhtudel avastatakse pettusi vihjete abil, 14% pettustest avastavad kas juhid või siseaudiitorid, 7% pettustest avastatakse kogemata ning ligikaudu 5% raamatupidamisandmete võrdlemise ja 3% välise auditeerimise abil.

Teises peatükis analüüsiti antud töö raames tehtud küsitluses saadus andmeid. Küsimustiku abil uuriti Eestis raamatupidamise ala töötajatelt teadlikkust raamatupidaja kutse-eetika koodeksist. Küsiti otseseid küsimusi koodeksi kohta nagu näiteks, kas seda on loetud, mille tulemuseks oli, et 71,3% osalejatest oli ning 28,7% ei olnud lugenud. Oli ka küsimus, kus vastaja pidi hindama oma teadlikkust koodeksist 5-pallilise Likert skaala abil. 47,5% määraga valiti kõige enam, et nende teadlikkus koodeksist on rahuldav ning teisele kohale jäi 26,9% määraga variant, mis puudutab pigem kõrgemat teadlikkust. Võrreldes nende osalejate vastust, kes valisid teadlikkuseks väga kõrge, nende osalejate vastustega, kes valisid väga madala teadlikkuse, tuli esile, et nad käituksid sarnaselt olukordades, kus eetikat puudutav probleem on selgelt märgatav. Erinevusi tuli sisse olukordades, mis ei tekita küsimusi selle eetilises või, mille kohta polnud piisavalt informatsiooni.

Autori arvates on kutse-eetika teema, millele võiks rohkem tähelepanu pöörata, sest see on teema, mis ei ole niivõrd tuntud. Sellele viitasid küsitluse tulemustest vastused, kus tuli esile, et suur osa raamatupidamise ala töötajatest ehk 42,5% ei tea, kas neilt nõutakse töökohal koodeksi tundmist. Neist osa on küll seda siiski lugenud, kuid peaaegu sama suur osa ei ole. Selle nõudmine töökohal võiks aga suurendada teadlikkust sellest. Kutse-eetika teadlikkuse ja järgimise suurendamine võiks aidata vähendada pettuste arvu tulevikus. Lisaks sellele, et töötajate eetilise käitumine aitaks ära hoida võimalikud pettused, võiks see aidata ka nende avastamisel.

Kutse-eetika on teema, mille uurimisega võiks tegeleda rohkem ja veelgi sügavamalt, et näha selle mõju töötajatele ning pikemas perspektiivis ka ühiskonnale. Teema laialdasemad uuringud võivad olla ka viisiks, mille abil tõsta huvi kutse-eetika põhjalikuma tundmise vastu.

VIIDATUD ALLIKAD

- Allen, C., Bunting, R. (2008). A Global Standard for Professional Ethics. Journal of Accountancy.
<http://www.journalofaccountancy.com/issues/2008/may/aglobalstandardforprofessionalethics.html> (14.05.2017)
- Alver, J., Alver, L. (2011). Majandusarvestus ja rahandus leksikon. Tallinn
- Amstutz, M.R. (2013). International Ethics: Concepts, Theories, and Cases in Global Politics. Rowman and Littlefield Publishers, Inc.
- Bebbington, J., Helliar, C. (2004). Taking Ethics to Heart. The Institute of Chartered Accountants of Scotland. ISBN 1 904574 10 6.
- Bonaci, C., Strouhal, J. (2012). Accounting Ethics: Some Research Note. Proceedings of the 6th international conference in Applied Mathematics. World Scientific and Engineering Academy and Society, pp. 138-143.
- Branson, L., Chen, L., Anderson, L. (2015) The Implementation of International Codes of Ethics Among Professional Accountants: Do National Cultural Differences Matter? International Journal of Business and Public Administration, Vol. 12, no 1.
- Code of Ethics for Professional Accountants (2006). International Federation of Accountants.
<https://www.ifac.org/system/files/.../files/ifac-code-of-ethics-for.pdf> (26.02.2017)
- Eetikaveeb. Kutse-eetika. http://www.eetika.ee/et/moraal/kutse_eetika (14.05.2017)
- Farrell, B. J., Cobbi, D. M. (2001). Global harmonisation of the professional behaviour of accountants. Business Ethics: A European Review, Vol, 10, no. 3, pp. 257-266.
- Fulmer, W. E., Cargile, B. R. (2001) Ethical Perceptions of Accounting Students: Does Exposure to a Code of Professional Ethics Help? Issues in Accounting Education. Fall 87, Vol. 2, Issue 2, p207. 13p.
- Gaffikin, M. (2007). Accounting Theory and Practice: the Ethical Dimension. University of Wollongong. 23lk. (Working Papers)
- Kann, L. (2010). Ka valgekraed petavad. Raamatupidaja.
<http://www.raamatupidaja.ee/arvamused/2010/09/16/ka-valgekraed-petavad> (11.04.2017)

- Kann, L., Pärn, P., Ruut, K. (2009). RP: sisekontroll ja pettused. Raamatupidaja. <http://www.raamatupidaja.ee/uudised/2009/10/08/rp-sisekontroll-ja-pettused> (11.04.2017)
- Kurvits, L. (2015). Raamatupidaja kutse-eeetika reeglite järgimisega seotud probleemid Eestis. Tartu Ülikool. (Bakalaureusetöö).
- Laanemets, J. (2013). Andris Jegers: Kuus kuldset reeglit pettuste vastu. Raamatupidaja. <http://www.raamatupidaja.ee/uudised/2013/05/21/andris-jegers-kuus-kuldset-reeglit-pettuste-vastu> (11.04.2017)
- Laar, K. (2016). Raamatupidaja kutse-eeetika koodeksi järgimisest mikroettevõtetes. TTÜ majandusarvestuse instituut. 69 lk. (Bakalaureusetöö).
- Matthews, C., Gandel, S. (2015). The 5 Biggest Corporate Scandals of 2015. Fortune. <http://fortune.com/2015/12/27/biggest-corporate-scandals-2015/> (11.04.2017)
- Mccarthy, I. N. (1997). Professional Ethics Code Conflict Situations: Ethical and Value Orientation of Collegiate Accounting Student. Journal of Business Ethics Vol. 16, pp 1467-1473.
- Meymandi, A. R., Rajabdoory, H., Asoodeh, Z. (2015). The Reasons of Considering Ethics in Accounting Job. International Journal of Management, Accounting and Economics. Vol. 2, no. 2.
- O'Leary, C. (2002). Enron—What Happened?: Year In Review 2002. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Enron-What-Happened-1517868> (11.04.2017)
- O'Leary, C. (2009). An Empirical Analysis of the Positive Impact of Ethics Teaching on Accountancy Students. Accounting Education: An International Journal. Vol. 18, Issue 4-5, pp. 505-520.
- Ottoson, E. (2015). Raamatupidaja roll Eesti ettevõttes. TTÜ Majandusarvestuse instituut. 111lk. (Magistritöö)
- Peetson, M. (2012). Finantspettuse inimlik nägu. Raamatupidamisuudised. <http://rup.ee/raamatupidamine/audit/finantspettuse-inimlik-nagu> (11.04.2017)
- Pikaro, M. (2013). Kes peaks tuvastama petuskeeme? Postimees. <http://m.postimees.ee/section/1332/1136610> (11.04.2017)
- Pärl, Ü. (2017). Raamatupidamise roll pettuste avastamisel. Raamatupidaja. http://www.uudis.ee/link/739598_Raamatupidamise%20roll%20pettuste%20avastamisel/ (20.02.2017)
- Raamatupidaja kutse-eeetika koodeks. (2003). Eesti raamatupidajate kogu. www.efin.ee/old/materjalid/Raamatupidaja%20eetikakoodeks.rtf (01.03.2017)

- Raamatupidamise seadus. Vastu võetud Riigikogus 20.11.2002. a. RT I, 2002, 102, 600.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/125052012016> (11.04.2017)
- Ringkiri pettuse indikaatorite kohta Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi ja Ühtekuuluvusfondi puhul. Euroopa komisjon.
http://ec.europa.eu/regional_policy/et/information/publications/cocof-guidance-documents/2009/information-note-on-fraud-indicators-for-erdf-esf-and-cf
(01.03.2017)
- Riskide olemus ja ohud. Audiitorbüroo Õnne Kurvet kodulehekülj.
<http://www.qkurvet.ee/riskide-olemus-ja-ohud> (11.04.2017)
- Segal, S. Y. (2016). Accounting frauds- review of advanced technologies to detect and prevent frauds. Economics and Business Review, Vol. 2 (16), no. 4, pp. 45–64.
- Seinberg, T., Salumets, A. (2015). Raamatupidaja vastutus-kas ja mille eest? Raamatupidaja.
<http://www.raamatupidaja.ee/uudised/2015/01/15/raamatupidaja-vastutus-kas-ja-mille-eest> (14.05.2017)
- Simeunovic, N., Grubor, G., Ristic, N. (2016). Forensic Accounting in The Fraud Auditing Case. The European Journal of Applied Economics, no. 13(2), pp. 45-56
- Somerville, I., Wood, E. (2007). Business ethics, public relations and corporate social responsibility. The Public Relations Handbook. Routledge, pp. 143-160
- Stanton, G. (2012). Detecting fraud: Utilizing new technology to advance the audit profession. University of New Hampshire. 27lk. (Honors Theses)
- Stuart, I., Stuart, B., Pedersen, L. (2014). Accounting Ethics. Wiley. United Kingdom.
- The 10 worst Corporate Accounting Scandals of All Time. Accounting-degree.
<http://www.accounting-degree.org/scandals/> (11.04.2017)
- Yakowics, W. (2015). The 8 Most Outrageous Business Scandals of 2015. Inc.
<https://www.inc.com/will-yakowicz/biggest-big-business-fails-of-2015.html>
(11.04.2017)

SUMMARY

IMPLEMENTATION OF THE CODE OF ETHICS INTO THE EVERYDAY PRACTICE OF ESTONIAN PROFESSIONAL ACCOUNTANTS

Helen Einama

Accounting is required by law, which means that the role of accountant who takes care of company's finances and documents is important. A company's financial information is also meant for outsiders, who might make decisions and choices on the basis of that information, which means that it is important that the presented information is honest and correct.

The aim of this study was to find out, if the work of Estonian accountants is in accordance with the code of professional ethics and how do they behave in situations where ethical dilemma occurs in the workplace.

The results of this study show that 71.3% of the participants have read the code of ethics and 28.7% have not. A big part of the participants 42.5%, don't know if their workplace requires their workers to be aware of the code of professional ethics. And almost half of them haven't read the code of professional ethics. The results also show that 47.5% of the participants evaluate their awareness of the code of ethics to be satisfactory, 26.9% of the participants evaluate their awareness to be rather high and 3.1% of the participants evaluated their awareness of the code of ethics to be very high.

Comparing the answer of those, who evaluated their awareness to be very high, with the answer of those, who evaluated their awareness to be very low and also the answer of those, who chose the most popular choice which was satisfactory, it shows that the participants would act in a similar way, when the problem concerning ethics is clear. Differences occurred in

situations, where the ethical issue is not very clear or when there is not enough information about the situation.

The result show that awareness of the code of ethics among accountants isn't very high. One way to increase awareness of the code of ethics could be to require it in a workplace and make sure that employees know about that. In addition to that different researches have shown that it's also helpful if there are subjects in universities and schools about the code of ethics. It could help recognize ethical dilemmas and act in an ethical way.

Awareness of the code of ethics could help decrease the rate of financial frauds. Accountants who are more aware of the code of ethics might be less prone to go along with a fraud. Also higher awareness can help detect mistakes and possible frauds better so accountants can correct it before it is late and the damage is done.

The code of ethics is issue that could be researched in more depth to find out more about it's impact to accountants, businesses and even economy.

LISAD

Lisa 1. Küsitlus raamatupidaja kutse-eeetika koodeksi teemal

1. Olen lugenud raamatupidaja kutse-eeetika koodeksit.

- Jah
- Ei

2. Palun hinnake oma teadlikkust raamatupidaja kutse-eeetika koodeksist skaalal, kus 1=väga madal, 2=pigem madal, 3=rahuldav, 4=pigem kõrge, 5=väga kõrge

3. Järgin kutse-eeetika koodeksis sätestatud põhimõtteid.

- Jah
- Ei

4. Praegune tööandja nõuab kutse-eeetika koodeksis sätestatud põhimõtete tundmist.

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

5. Olukorras, kus palutakse raamatupidajal täita ülesannet, mille täitmiseks tal pole piisavalt teadmisi või kogemusi, peaks raamatupidaja (Valida võib mitu vastusevarianti):

- Ülesannet mitte vastu võtma
- Küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel
- Otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks
- Tegema ülesandest ära vaid selle osa mida oskab
- Ülesande vastu võtma, hoolimata teadmiste ja kogemuste puudusest
- Muu

6. Olukorras, kus raamatupidaja teab tänu eelmistele töökohtadele või tuttavatele informatsiooni, mis oleks kasulik praegusele töökohale, raamatupidaja:

- Võib informatsiooni jagada oma töökaaslastega
- Võib informatsiooni kasutada ainult isiklike huvides
- Ei tohi informatsiooni jagada ja kasutada
- Muu

Lisa 1 järg

7. Olukorras, kus raamatupidaja leiab, et tööandja antud ülesandeid ei ole eetilised, peaks raamatupidaja (Valida võib mitu vastusevarianti):

- Keelduma ülesandest
- Selgitama olukorda tööandjaga
- Arutama olukorda töökaaslastega või tuttavatega
- Täitma talle tööandja antud ülesande
- Muu

8. Olukorras, kus tööandja palub raamatupidajal moonutada andmeid (näiteks esitluse jaoks), peaks raamatupidaja (Valida võib mitu vastusevarianti):

- Keelduma ülesandest
- Arutama olukorda töökaaslastega või tuttavatega
- Täitma talle tööandja antud ülesande
- Muu

9. Teil on ette on tulnud olukordi, kus tajute kutse-eeetika põhimõtetest (*ausus, objektiivsus, erialane kompetentsus ja ajakohasus, usaldusväarsus, professionaalne käitumine*) kõrvalekaldumist.

- Jah
- Ei

10. Kui vastatsite eelnevale küsimusele jaatavalt, siis palun täpsustage olukorda ning olukorra ebaeetilisust ning kuidas käitusite.

.....

11. Konfliktiolukorras tööandjaga:

- Prooviksin konflikti ise lahendada
- Kutsuksin appi kellegi, kes oleks erapooletu
- Eiraksin konflikti, et mitte riskida töökohaga
- Muu

12. Ebaeetilist käitumist töökohal põhjustab Teie arvates enim:

- Surve ülemuselt
- Informatsiooni puudumine

Lisa 1 järg

- Seisukoht, et tulemused on tähtsamad, kui nende saavutamise viisid
- Seisukoht, et teod on õigustatud, kui nende kasu suurem, kui kahju
- Muu

13. Teie vanus on:

- kuni 20 (kaasa arvatud)
- 21 kuni 30 eluaastat
- 31 kuni 45 eluaastat
- 46 ja rohkem eluaastat

14. Teie haridustase on:

- keskharidus
- kutsekeskharidus
- kõrgharidus 1. aste (Bakalaureus)
- kõrgharidus 1. aste (Rakenduskõrgharidus)
- kõrgharidus 2. aste (magister)
- kõrgharidus 3. aste (doktor)

15. Te omate majandusalast haridust:

- Jah
- Ei
- Haridus omandamisel

16. Teie ametinimetus on:

- Raamatupidaja assistent
- Raamatupidaja
- Vanemraamatupidaja
- Perraamatupidaja
- Finantsjuht
- Muu

Lisa 1 järg

17. Teie tööstaaž raamatupidamise alal on:

- vähem kui 1 aasta
- 1 kuni 5 aastat
- 6 kuni 10 aastat
- 11 kuni 15 aastat
- Rohkem kui 15 aastat

18. Te töötate:

- Erasektori ettevõttes, kus töötab üks raamatupidaja
- Erasektori ettevõttes, kus töötab mitu raamatupidajat
- Raamatupidamisteenust osutavas ettevõttes
- Avaliku sektori asutuses
- Muu

19. Töötajate ligikaudne arv ettevõttes/asutuses, kus töötate on:

- 1 kuni 9 töötajat
- 10 kuni 49 töötajat
- 50 kuni 249 töötajat
- 250 või rohkem töötajat

**Lisa 2. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eeetika koodeksi teemal.
Küsimuste 13-19 vastused**

Küsimus 13. Teie vanus on:

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
kuni 20 (kaasa arvatud)	1	0,5%
21 kuni 30 eluaastat	19	11,9%
31 kuni 45 eluaastat	50	31,3%
46 ja rohkem eluaastat	90	56,3%

Küsimus 14. Teie haridustase on:

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
keskharidus	8	5%
kutsekeskharidus	36	22,5%
kõrgharidus 1. aste (Bakalaureus)	39	24,4%
kõrgharidus 1. aste (Rakenduskõrgharidus)	36	22,5%
kõrgharidus 2. aste (magister)	41	25,6%
kõrgharidus 3. aste (doktor)	-	-

Küsimus 15. Te omate majandusalast haridust:

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
Jah	121	75,6%
Ei	30	18,8%
Haridus omandamisel	9	5,6%

Lisa 2 järg

Küsimus 16. Teie ametinimetus on:

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
Raamatupidaja assistent	10	6,2%
Raamatupidaja	61	38,1%
Vanemraamatupidaja	22	13,8%
Pearaamatupidaja	54	33,8%
Finantsjuht	11	6,8%
Muu	2	1,2%

Küsimus 17. Teie tööstaaž raamatupidamise alal on:

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
vähem kui 1 aasta	6	3,7%
1 kuni 5 aastat	20	12,5%
6 kuni 10 aastat	17	10,6%
11 kuni 15 aastat	22	13,8%
Rohkem kui 15 aastat	95	59,4%

Küsimus 18. Te töötate:

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
Erasektori ettevõttes, kus töötab üks raamatupidaja	17	10,6%
Erasektori ettevõttes, kus töötab mitu raamatupidajat	45	28,1%
Raamatupidamisteenust osutavas ettevõttes	17	10,6%
Avaliku sektori asutuses	76	47,5%
Muu	5	3,2%

Lisa 2 järg

Küsimus 19. Töötajate ligikaudne arv ettevõttes/asutuses, kus töötate on:

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
1 kuni 9 töötajat	16	10%
10 kuni 49 töötajat	54	33,5%
50 kuni 249 töötajat	67	42,2%
250 või rohkem töötajat	23	14,3%

Lisa 3. Küsitluste vastuste korrelatsioonitabel

	Olen lugenud raamatupidaja kutse-eetika koodeksit.	Palun hinnake oma teadlikkust raamatupidaja kutse-eetika koodeksist.	Järgin kutse-eetika koodeksis sätestatud põhimõtteid.	Praegune tööandja nõuab kutse-eetika koodeksis sätestatud põhimõtete tundmist.	Konfliktiolukorras tööandjaga:	Ebaeetilist käitumist töökohal põhjustab Teie arvates enim:	Teie vanus on:	Teie haridustase on:	Te omate majandusalast haridust:	Teie ametinimetuse on:	Teie tööstaaž raamatupidamise alal on:	Te töötate:	Töötajate ligikaudne arv ettevõttes/asutuses, kus töötate on:
Olen lugenud raamatupidaja kutse-eetika koodeksit.	1												
Palun hinnake oma teadlikkust raamatupidaja kutse-eetika koodeksist.	-0,589	1											
Järgin kutse-eetika koodeksis sätestatud põhimõtteid.	0,525	-0,488	1										
Praegune tööandja nõuab kutse-eetika koodeksis sätestatud põhimõtete tundmist.	0,263	-0,200	0,082	1									
Konfliktiolukorras tööandjaga:	-0,049	0,004	-0,088	0,017	1								
Ebaeetilist käitumist töökohal põhjustab Teie arvates enim:	0,001	-0,037	0,033	0,084	-0,015	1							
Teie vanus on:	0,061	0,022	0,032	0,041	0,022	-0,003	1						
Teie haridustase on:	0,192	-0,040	0,058	0,115	0,076	0,132	0,089	1					
Te omate majandusalast haridust:	-0,044	0,060	-0,103	-0,049	-0,081	-0,111	-0,041	-0,402	1				
Teie ametinimetuse on:	0,056	-0,038	0,106	0,124	0,011	0,074	0,413	0,318	-0,182	1			
Teie tööstaaž raamatupidamise alal on:	0,171	-0,041	0,051	0,047	0,047	0,121	0,698	0,168	-0,205	0,404	1		
Te töötate:	-0,182	0,112	-0,177	0,053	0,050	0,000	0,159	0,018	0,028	0,089	0,111	1	
Töötajate ligikaudne arv ettevõttes/asutuses, kus töötate on:	0,042	0,073	0,027	-0,120	0,044	0,060	0,311	0,122	-0,179	0,174	0,364	0,128	1,000

Lisa 4. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eeetika koodeksi teemal. Küsimuste 1-4 vastused

Küsimus 1. Olen lugenud raamatupidaja kutse-eeetika koodeksit.

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
Jah	114	71,3%
Ei	46	28,7%

Küsimus 2. Palun hinnake oma teadlikkust raamatupidaja kutse-eeetika koodeksist.

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
1-väga madal	18	11,2%
2-pigem madal	18	11,2%
3-rahuldav	76	47,5%
4-pigem kõrge	43	26,9%
5-väga kõrge	5	3,1%

Küsimus 3. Järgin kutse-eeetika koodeksis sätestatud põhimõtteid.

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
Jah	144	90%
Ei	16	10%

Teadlikkus raamatupidaja kutse-eeetika koodeksist koos lugemismääraga ja järgimisega

Vastuse-variant	Vastanute arv kokku	On lugenud koodeksit		Ei ole lugenud koodeksit		Järgin koodeksit		Ei järgi koodeksit	
		Vastajate arv	Osa-tähtsus	Vastajate arv	Osa-tähtsus	Vastajate arv	Osa-tähtsus	Vastajate arv	Osa-tähtsus
1-väga madal	18	2	11,1%	16	88,9%	10		8	
2-pigem madal	18	4	22,2%	14	77,8%	11		7	
3-rahuldav	76	64	84,2%	12	15,8%	75		1	
4-pigem kõrge	43	39	90,7%	4	9,3%	43	100%	0	0%
5-väga kõrge	5	5	100%	0	0%	5	100%	0	0%

Lisa 4 järg

Küsimus 4. Praegune tööandja nõuab kutse-eeetika koodeksis sätestatud põhimõtete tundmist.

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust	Olen lugenud koodeksit		Ei ole lugenud koodeksit	
			Vastanute arv	Osatähtsus	Vastanute arv	Osatähtsus
Jah	52	32,5%	50	96,2%	2	3,8%
Ei	40	25%	19	47,5%	21	52,5%
Ei oska öelda	68	42,5%	45	66,2%	23	33,8%

Lisa 5. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eeetika koodeksi teemal. Küsimus 5 vastused

Küsimus 5. Olukorras, kus palutakse raamatupidajal täita ülesannet, mille täitmiseks tal pole piisavalt teadmisi või kogemusi, peaks raamatupidaja (Valida võib mitu vastusevarianti):

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastuste osatähtsus osalejate koguarvust
Ülesannet mitte vastu võtma	24	15%
Küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel	139	86,9%
Otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks	98	61,3%
Tegema ülesandest ära vaid selle osa mida oskab	10	6,3%
Ülesande vastu võtma, hoolimata teadmiste ja kogemuste puudusest	4	2,5%
Muu *	4	2,5%

* Variandi muu puhul lisatud täpsustused:

Kui me räägime raamatupidajast, siis ta peaks antud situatsioonis pöörduma oma otsese juhi poole.
Oleneb ülesandest, mis raamatupidajale antakse, nt kui palutakse läbi viia riigihange, siis ei peaks ülesannet vastu võtma, kui oskused puuduvad, kui aga ülesanne, mis on raamatupidamisega seotud, siis peaks, juhul kui ei oska kohe lahendada, otsima abi kas kolleegidelt või spetsialistidelt.
Küsima selgitusi ja abi ülesande andjalt.
Palua audiitori abi.

Vastusevariantide paarid	Vastanute arv
„Ülesannet mitte vastu võtma“ ja „Küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel“	10
„Küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel“ ja „Otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks“	71
„Otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks“, „Ülesannet mitte vastu võtma“ ja „Küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel“	9

Lisa 5 järg

„Küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel“, „Otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks“, „Tegema ülesandest ära vaid selle osa mida oskab“	4
„Küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel“, „Otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks“, „Tegema ülesandest ära vaid selle osa mida oskab“ „Ülesande vastu võtma, hoolimata teadmiste ja kogemuste puudusest“**	2

** „Ülesande vastu võtma, hoolimata teadmiste ja kogemuste puudusest“ valinud profiil

Vastusevariant	Kokku vastanud	Olen lugenud koodeksit	Ei ole lugenud koodeksit	Järgin koodeksit	Ei järgi koodeksit	Teadlikkus		
						Pigem madal	Rahuldav	Pigem kõrge
Ülesande vastu võtma, hoolimata teadmiste ja kogemuste puudusest	4	2	2	2	2	1	1	2

Vastusevariant	Kokku vastanud	Vanus 21-30 aastat	Vanus rohkem kui 46 aastat	Majandusalane haridus		Haridustase	
				Olemas	Omandamisel	Kõrgharidus	Keskharidus
Ülesande vastu võtma, hoolimata teadmiste ja kogemuste puudusest	4	3	1	3	1	3	1

Lisa 5 järg

Teadlikkus koos valitud vastusevariantidega (vastanute arv)

Vastusevariant	Ülesannet mitte vastu võtma	Küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel	Otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks	Tegema ülesandest ära vaid selle osa mida oskab	Ülesande vastu võtma, hoolimata teadmiste ja kogemuste puudusest	Muu
1-väga madal	4	15	12	1	-	2
2-pigem madal	1	14	14	4	1	-
3-rahuldav	9	68	47	4	1	1
4-pigem kõrge	9	38	23	1	2	1
5-väga kõrge	1	4	2	-	-	-

Tööstaaž koos valitud vastusevariantidega (vastanute arv)

Vastusevariant	Ülesannet mitte vastu võtma	Küsima konsultandi/spetsialisti abi ülesande täitmisel	Otsima ise informatsiooni ülesande täitmiseks	Tegema ülesandest ära vaid selle osa mida oskab	Ülesande vastu võtma, hoolimata teadmiste ja kogemuste puudusest	Muu
Vähem kui 1 aasta	2	5	1	-	1	-
1 kuni 5 aastat	2	20	12	1	1	-
6 kuni 10 aastat	3	14	12	3	1	-
11 kuni 15 aastat	2	20	16	3	-	1
Rohkem kui 15 aastat	15	80	57	3	1	3

Lisa 6. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eeetika koodeksi teemal. Küsimus 6 vastused

Küsimus 6. Olukorras, kus raamatupidaja teab tänu eelmistele töökohtadele või tuttavatele informatsiooni, mis oleks kasulik praegusele töökohale, raamatupidaja:

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
Võib informatsiooni jagada oma töökaaslastega	33	20,6%
Võib informatsiooni kasutada ainult isiklike huvides	20	12,5%
Ei tohi informatsiooni jagada ja kasutada	89	55,6%
Muu *	18	11,3%

* Variandi muu puhul lisatud täpsustused:

Kui on tegemist konfidentsiaalse infoga, ei tohi jagada ega kasutada.
Kui informatsioon on tundlik, ei tohi seda kasutada.
Oleneb informatsioonist. Südametunnistuse teema.
Oleneb info liigist.
Oleneb informatsioonist ja vastavalt sellele ka käituda.
Oleneb informatsiooni laadist.
Ärisaladuse infot väljastada ei või, kuid raamatupidamise valdkonna kogemust võib jagada.
Jällegi oleneb informatsioonist - kui on teada eelmisest töökohast inimeste palgad, siis seda infot ei tohiks jagada kui aga info, mis seotud nt maksude või eelarve täitmisega, siis info jagamine ainult positiivne.
Sõltub sellest, milline tingimus oli selle kohta eelmises töölepingus.
Võib kasutada, kui see hoiab ära korvamatut kahju praegusele tööandjale.
Oleneb informatsiooni sisust. Kui on üldistatav siis jah kuid personaalset infot mida käsitleb andmekaitse seadus, seda mitte.
Oleneb informatsioonist, mida jagatakse.

Lisa 6 järg

Oleneb ju info sisust, kui see ei kahjusta eelmise tööandja huve ja selle info edastamine on pigem kasulik tema äritegevusele, siis võiks ju jagada.
Võib infot kasutada ja jagada tingimusel, et see ei kahjusta kellegi huve.
Sõltub infost.
Isiklikul pinnal teeb taustainfo ettevaatlikuks mis iganes tehingute osas vastavalt teadaolevale infole.
Informaatsiooni mõiste on lai ja arusaamatu. Ei saa vastata.
Oleneb, millist infot. Kui kutsealast siis võib jagada küll.

Teadlikkus koos valitud vastusevariantidega (vastanute arv)

Vastusevariant	Kokku vastanud	Võib informatsiooni jagada oma töökaaslastega	Võib informatsiooni kasutada ainult isiklike huvides	Ei tohi informatsiooni jagada ja kasutada	Muu
1-väga madal	18	3	2	6	7
2-pigem madal	18	6	2	6	4
3-rahuldav	76	19	10	42	5
4-pigem kõrge	43	4	5	33	1
5-väga kõrge	5	1	1	2	1

Lisa 7. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eeetika koodeksi teemal. Küsimuste 7-8 vastused

Küsimus 7. Olukorras, kus raamatupidaja leiab, et tööandja antud ülesandeid ei ole eetilised, peaks raamatupidaja (Valida võib mitu vastusevarianti):

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastuste osatähtsus osalejate koguarvust
Keelduma ülesandest	90	56,3%
Selgitama olukorda tööandjaga	150	93,8%
Arutama olukorda töökaaslastega või tuttavatega	7	4,4%
Täitma talle tööandja antud ülesande	3	1,9%
Muu	4	2,5%

Teadlikkus koos valitud vastusevariantidega (vastanute arv)

Vastusevariant	Keelduma ülesandest	Selgitama olukorda tööandjaga	Arutama olukorda töökaaslastega või tuttavatega	Täitma talle tööandja antud ülesande	Muu
1-väga madal	11	15	2	-	1
2-pigem madal	9	18	2	-	-
3-rahuldav	38	72	3	2	3
4-pigem kõrge	29	41	-	-	-
5-väga kõrge	3	4	-	-	-

Küsimus 8. Olukorras, kus tööandja palub raamatupidajal moonutada andmeid (näiteks esitluse jaoks), peaks raamatupidaja (Valida võib mitu vastusevarianti):

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastuste osatähtsus osalejate koguarvust
Keelduma ülesandest	144	90%
Arutama olukorda töökaaslastega või tuttavatega	8	5%
Täitma talle tööandja antud ülesande	5	3,1%
Muu	13	8,1%

Lisa 7 järg

Teadlikkus koos valitud vastusevariantidega (vastanute arv)

Vastusevariant	Keelduma ülesandest	Arutama olukorda töökaaslastega või tuttavatega	Täitma talle tööandja antud ülesande	Muu
1-väga madal	13	1	-	5
2-pigem madal	15	3	2	1
3-rahuldav	70	2	3	5
4-pigem kõrge	41	2	-	2
5-väga kõrge	5	-	-	-

Lisa 8. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eeetika koodeksi teemal. Küsimuste 9-11 vastused

Küsimus 9. Teil on ette on tulnud olukordi, kus tajute kutse-eeetika põhimõtetest (*ausus, objektiivsus, erialane kompetentsus ja ajakohasus, usaldusväärsus, professionaalne käitumine*) kõrvalekaldumist.

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
Jah *	118	73,8%
Ei	42	26,3%

*Küsimus 10. Olukordade täpsustus, kui vastati küsimusele jaatavalt:

Kliendile olukorra selgitamisel.
Dokumentidega oli esitatud puudulik lisainfo eesmärgiga vältida erisoodustusmaksude tasumist. Palusin tööandjal esitada lisadokumendid ning õnneks need ka esitati, seega said kulud õigesti kajastatud ning kõik maksud õigesti arvestatud.
Tegin suu lahti ja rääkisin asjast juhiga, ning seletasin seda.
Peaaegu läbi kandma arveid, mis tean, et ei ole ettevõttega seotud vaid omanike erahuvidega. Majandusüksuse printsiibiga vastuolu.
Kajastamispõhimõtete osas on olnud survet, lahendused on jäänud siiski seaduse piiridesse, sest olen selgitanud võimalusi ja ohte.
Olin sunnitud töökohalt lahkuma, sest kui ei ole usaldust otsese ülemusega, siis ei saa ka töötada.
Keeldusin ülesannet täitmast.
Raamatupidajalt eeldatakse sahkendamise oskusi, kõigega kursis olemist k.a kõikide seadust tundmist k.a välisriikide seaduste tundmist.

Lisa 8 järg

Selliseid situatsioone tekib ikka aeg-ajalt. Tavaliselt on need seotud arvetega, mis ei ole ettevõtlusega otseselt seotud, või on tegemist hoopis isikliku kuluga. Isiklike arvete puhul on nulltolerants, avastamisel arve esitajale tagasi ja selline käitumine võib esitajale maksuma minna töökoha. Kui on aga tegemist ettevõtlusega mitte väga otseselt seotud kulutusega, siis sõltub arve sisust ja summast. Kui ikka esitaja on juhatuse esimees või tegevjuht, siis üldjuhul tuleb arve raamatupidamisregistrites kajastada. Raamatupidajana aga juhin alati tähelepanu riskidele ja järgneda võivatele karistusmeetmetele (intress, tulumaksukohustus jne). Samuti võtan esitatud arvele juhatuse liikme/tegevjuhi allkirja tehingu kinnitamise/toimumise kohta. Üldiselt esineb selliseid probleeme üsna harva.
Erisoodustused jms.
Enne bilansipäeva ei võeta kaupu/arveid arvele, ei maksta arveid, et nn suhtarvud paremad välja näeksid. Täitsin tööandja antud ülesande.
Samastel tingimustel erinevate lepingupartnerite erinev kohtlemine.
Selgitasin olukorda ja palusin tehingut muuta.

Küsimus 11. Konfliktiolukorras tööandjaga:

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
Prooviksin konflikti ise lahendada	110	68,8%
Kutsuksin appi kellegi, kes oleks erapooletu	32	20%
Eiraksin konflikti, et mitte riskida töökohaga	14	8,8%
Muu *	4	2,4%

* Variandi muu puhul lisatud täpsustused:

Vestlen kindlasti tööandjaga.
Prooviksin leida lahenduse tööandja/omanikuga.
Alati ei saa kedagi appi kutsuda ning näiteks ühekordne konflikti eiramine on lihtsaim viis olukord lahendada. Konflikti kordumisel peaks aga kaaluma töökoha vahetust. Ma ei tahaks töötada töökohas, kui olen kellegi erapooletu kord appi kutsunud - ei usu, et töösuhe saaks normaalselt pärast seda toimida.

Lisa 8 järg

Teadlikkus koos valitud vastusevariantidega (vastanute arv)

Vastusevariant	Prooviksin konflikti ise lahendada	Kutsuksin appi kellegi, kes oleks erapooletu	Eiraksin konflikti, et mitte riskida töökohaga	Muu
1-väga madal	12	2	2	2
2-pigem madal	17	1	-	.
3-rahuldav	47	22	5	2
4-pigem kõrge	31	7	5	-
5-väga kõrge	3	-	2	-

Tööstaaž koos vastusevariantidega

Vastusevariant	Prooviksin konflikti ise lahendada	Kutsuksin appi kellegi, kes oleks erapooletu	Eiraksin konflikti, et mitte riskida töökohaga	Muu
Vähem kui 1 aasta	6	-	-	-
1 kuni 5 aastat	10	9	1	-
6 kuni 10 aastat	11	4	2	-
11 kuni 15 aastat	18	2	1	1
Rohkem kui 15 aastat	65	17	10	3

Lisa 9. Küsitluse vastused raamatupidaja kutse-eeetika koodeksi teemal. Küsimus 12 vastused

Küsimus 12. Ebaeetilist käitumist töökohal põhjustab Teie arvates enim:

Vastusevariant	Vastanute arv	Vastanute osatähtsus osalejate koguarvust
Surve ülemuselt	44	27,5%
Informatsiooni puudumine	70	43,8%
Seisukoht, et tulemused on tähtsamad, kui nende saavutamise viisid	29	18,1%
Seisukoht, et teod on õigustatud, kui nende kasu suurem, kui kahju	12	7,5%
Muu *	5	3,1%

* Variandi muu puhul lisatud täpsustused:

Ei oska öelda.
Tööandja ei ole kursis raamatupidaja kutse-eeetika koodeksiga.
Teadmatus kehtivate seadusemuudatuste osas.

Tundikkus koos vastusevariantidega

Vastusevariant	Surve ülemuselt**	Informatsiooni puudumine	Seisukoht, et tulemused on tähtsamad, kui nende saavutamise viisid	Seisukoht, et teod on õigustatud, kui nende kasu suurem, kui kahju	Muu
1-väga madal	7	4	3	2	2
2-pigem madal	5	7	4	1	1
3-rahuldav	17	42	14	3	-
4-pigem kõrge	13	15	7	6	2
5-väga kõrge	2	2	1	-	-

Lisa 9 järg

** „Surve ülemuselt“ valinud vastajate vastuste täpsustus

Vastusevariant	Surve ülemuselt
Täidaksid õlesande, kui palutakse moonutada andmeid	3
Ebaeetilisi olukordi töökohal põhjustab enim seisukoht, et tulemused on tähtsamad	2